

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI

XVIII. YÜZYIL SÜRESİNCE ANTİK İMGELERDEN ESİNLENEN
SANATÇILAR VE ESERLERİNİN ROMANTİZM FELSEFESİ
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Doç. İhsan DOĞRUSÖZ

Hazırlayan
Seden İDEMEN

Çanakkale-2011

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “XVIII. YÜZYIL SÜRESİNCE ANTİK İMGELERDEN ESİNLENEN SANATÇILAR VE ESERLERİNİN ROMANTİZM FELSEFESİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

14/06...2011

Adı ve Soyadı

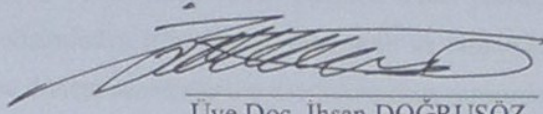
Seden İDEMEN

İmza

Seden İdemem

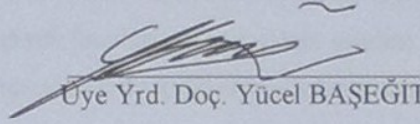
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Seden İDEMEN'e ait XVIII. YÜZYIL SÜRESİNCE ANTİK İMGELERDEN
ESİNLENEN SANATÇILAR VE ESERLERİNİN ROMANTİZM FELSEFESİ
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

adlı çalışma, jürimiz tarafından Resim Ana Sanat Dalı,
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

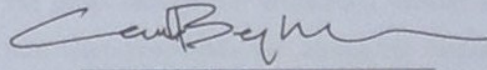

Üye Doç. İhsan DOĞRUSÖZ

(Danışman)

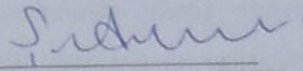
Üye Yrd. Doç. Yücel BAŞEGİT

Üye Yrd. Doç. Cenk BEYHAN

Tez No : 403077
Tez Savunma Tarihi : 14/06/2011

ONAY

Doç.Dr. Hamit PALABIYIK ✓
Enstitü Müdürü
28/06/2011

ÖZET

XVIII. YÜZYIL SÜRESİNCE ANTİK İMGELERDEN ESİNLENEN SANATÇILAR VE ESERLERİNİN ROMANTİZM FELSEFESİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu tez çalışmasında, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında, resim sanatında Romantizm akımının gelişiminden itibaren, antikite, tarih ve efsane kavramı üzerinde durularak antik imgelerin bu dönem sanatçıların eserlerine olan yansıması irdelenmiştir.

Araştırmamda, XVIII. ve XIX. yüzyıllarda, arkeoloji biliminin de yardımıyla, antik imgelerden esinlenen Batılı sanatçıları ve resim sanatını büyük çapta etkileyen Romantizm akımını inceledim. Bu yüzyılda Anadolu'nun güneybatı kesiminde Likya Uygarlığına ait antik ören yerlerini, gerek kazılarla ortaya çıkan eserleri belgeleyen, gerekse de resim ve gravürlerini yapan sanatçıları çok yönlü olarak karşılaştırıp değerlendirdim.

Konunun içeriği geniş bir zaman dilimini kapsasa da, tez, bu yüzyılda yaşamış olan ve önemli bilinen bir grup sanatçı ve eserlerinin analizi ile sınırlandırılmıştır. Tarih öncesinde Anadolu'nun Güneybatısında var olmuş bir uygarlık olan Likya Uygarlığını, (özellikle günümüzde Fethiye ilçesini kapsayan bölümü) ve bu uygarlığa ait antik kentleri, mimari eserleri, ayrıca bölgede bilinen efsaneleri, sanatsal yorum yapmak ile birlikte, görsel bir arşiv bütünlüğünde derlemeye çalıştım.

Antik çağda Likya bölgesi, Anadolu'nun en gizemli bölgelerinden biri olarak, tarihin oldukça önemli kalıntılarını barındırır. Bu bağlamda Antik Likya uygarlığı, Anadolu topraklarında köklü izler bırakmış uygarlıklar gibi, tarihte özgün yerini almıştır.

Uygulama çalışmalarımın kapsamında Likya Uygarlığının görsel olarak resim çalışmalarına olan etkileri, eserlerimde plastik yorumlamaları ile birlikte fotoğraf, karakalem ve renkli desenler gibi araçlarla ön taslaklar olarak yapıldıktan sonra tuval üzerine yağlıboya tekniği ile aktarılmıştır.

Son bölümde ise, tez metninde araştırma yapılan konuya ait terimler sözlüğü, yararlanılan kaynaklarla ilgili, kitap, makale ve tezlerle ilgili kaynakça bölümü ve metinde yer alan resim ve fotoğraflarla birlikte, çalışmanın sonucuna yer verilmiştir.

ABSTRACT

DURING THE XVIII. CENTURY EVALUATION OF THE ARTISTS AND WHOSE ARTWORKS WAS INSPIRED BY ANTIQUE IMAGES CONCERNING ROMANTICIST PHILOSOPHY

In this thesis, XVIII. the second half of the century, the development of the art of painting from the Romantic movement, antiquity, history and legends of ancient images with emphasis on the concept of the reflection of the Works of artists of this period are discussed.

In my research, XVIII. and XIX. Centuries, with the help of the science of archeology, ancient imagery inspired by Western artists and the art of painting on a large scale affecting the flow of Romanticism looked into it. In this century, the ancient ruins of the Lycian civilization in the southwestern part of Anatolia and its Works documenting the need for excavation, as well as to compare the pictures and engravings, which I consider the multi faceted artists.

A longer time in the content of the topic, thesis, who have lived in this century and an important group of artists and their Works analysis is limited to a well-known. South-west of Anatolia, a civilization that existed prior to the date of the Lycian civilization (especially in the district that covers part of today's Fethiye) and the ancient cities of this civilization, architectural Works, as well-known legends of the region, together with the artistic to comment, I tried to compile a visual archive integrity.

Lycia in ancient times, as one of the most mysterious regions of Anatolia, contains the remains of history's very important. In this context, the ancient Lycian civilization, left behind traces of civilization in Anatolia, such as deep-rooted in history, the original has been replaced.

The application scope of my work as a visual image to my studies the effects of the Lycian civilization, plastic interpret my work, photography, drawings and preliminary sketches as tools such as color patterns, technique, oil on canvas transferred after.

In the last section, the text of a thesis research topic in the glossary of the terms, utilized fort he resources, boks, arcticles and theses in the bibliography section and the text with pictures and photograps, are given in the results of the study.

ÖNSÖZ

XVIII. yüzyıl resim sanatı tarihi içinde, antik yerleşimlerin keşfedilmesinde önemli bir dönemdir. Bu tarihsel süreç içerisinde gerek siyasi, gerek toplumsal devrimler (Fransız İhtilali vb..) çok önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca bu yüzyıla Arkeoloji yüzyılı da denilmektedir. Alman arkeolog ve sanat tarihçisi Johann Joachim Winckelmann'ın arkeolojik kazı çalışmaları ile Antikite kültürüne olan ilgi artmıştır.

Bu tez çalışmamda, XVIII. yüzyıl süresince sanatçıların gerek Roma'da, gerekse güneybatı Anadolu'da Likya bölgesine gelerek antik bölgelere yönelimleri ve ortaya koydukları eserlerinde bu konuyu ele alış biçimleri, yüzyılın ikinci yarısında oldukça etkili bir akım olan Romantizm'den yola çıkılarak örneklerle irdelenmiştir. Uygulama çalışmalarında ise Likya Uygarlığı'na ait imgelerin izlerini taşıyan eserlerimde, geçmişle günümüz arasındaki bağı, farklı zaman dilimlerinde de olsa yansıtmaya çalışarak, Romantizm olgusuna göndermeler yapmaya çalıştım ve bu göndermeleri eserlerimdeki antik imge yorumları ile desteklemeye çalıştım.

Tezimin yürütülmesinde, benden yardımlarını esirgemeyen danışman hocam, sayın Doç. İhsan DOĞRUSÖZ başta olmak üzere, Onsekiz Mart Üniversitesi Bilgi Merkezine (Merkez Kütüphane), Fethiye Müzesi'ne, Fethiye Sahaf'a, tezin basım ve çoğaltılması aşamasında Fethiye Alper Kırtasiye'ye ve tezimin Antik Lykia Uygarlığı bölümüne ait olan kısmındaki konular ve açıklamalar için AKMED'e (Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü) ve en önemlisi, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, çok kıymetli ve özel bir insan olan, Annem Emel İDEMEN Hanımefendi'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Seden İDEMEN
2011, Çanakkale

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa no.</u>
ÖZET	i-ii
ABSTRACT	iii-iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi-vii
KISALTMALAR	viii
RESİMLER LİSTESİ	ix-xi
1. GİRİŞ	1-2
1.1. Çalışmanın Amacı.....	3
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	3
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. XVIII. YÜZYIL SÜRESİNCE ANTİK İMGELERDEN ESİNLENEN SANATÇILAR VE ESERLERİNİN ROMANTİZM FELSEFESİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	4-16
2.1. Romantizm Felsefesi.....	17-19
2.1.1. Giovanni Battista Piranese (1720-1778).....	19-23
2.1.2. Hubert Robert (1733-1808).....	24-27
2.2. XVIII. Yüzyıl Batı Resim Sanatı'nda Batı Anadolu Antik Kültüründen Etkilenen Sanatçılar.....	28-30
2.2.1. Luigi Mayer.....	31-33
2.2.2. Sir Charles Fellows.....	34-41
3. BATI ANADOLU UYGARLIKLARINDA KÜLTÜR	42-43
3.1. Karia.....	43
3.2. Lydia.....	43-44
3.3 Mysia.....	44-45
3.4. Troia.....	45-46
3.5. İonia.....	47
3.6. Aiolis.....	48
4. ANTİK LİKYA UYGARLIĞI VE TARİHÇESİ	49-55
4.1. Likya Efsaneleri.....	56
4.1.1. Telmessos – Apollon.....	56-58

4.1.2. Tlos – Bellorophontes ve Pegasus.....	58-59
4.1.3. Pınara – Phonix.....	60-61
4.1.4. Xanthos – Harpya’lar ve Nereidler.....	61-63
4.1.5. Letoon – Tanrıça Leto.....	64-65
4.1.6. Sıdyrna – İmparator Marcus.....	66-67
5. ANTİK LİKYA UYGARLIĞININ RESİM ÇALIŞMALARIMA OLAN ETKİLERİ.....	68-69
6. UYGULAMA ÇALIŞMALARI.....	70
6.1. Derin Mavi.....	70
6.2. Kehanet.....	71
6.3. Telmessos Yolunda.....	72
6.4. Heybetli ve Hüzünlü.....	73-74
6.5. Lirli Kompozisyon.....	75
6.6. Şerit.....	76
6.7. Amynthas.....	77
6.8. İssız.....	78
6.9. Xanthos’un Hüzünü.....	79
7. SONUÇ.....	80-82
KAYNAKÇA.....	83-86
EKLER.....	86
EK. I.....	87
EK. II.....	88

KISALTMALAR

S : Sayı

C: Cilt

s : Sayfa

Ed : Editör

Çev : Çeviren

No : Numara

Bkz : Bakınız

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa No

- Resim 1** Johann Christian Clausen Dahl, *Veziiv'ün Püskürmesi*, Francis Claudon, Romantizm Sanat Ansiklopedisi. s. 67.....2
- Resim 2** Karl Brüllow, *Pompei'nin Son Günleri*, Francis Claudon, Romantizm Sanat Ansiklopedisi. s. 59.....7
- Resim 3** Joseph Marie Vien, *La Marchande d'Amours*, 1763, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 117 x 140 cm,.....8
- Resim 4** Jacques Louis David, *Horace'ların Yemini*, 1784, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 320x425cm, <http://www.ezifrm.com/sanat-resimleri/157516-jacques-louis-david-eserleri.html>.....9
- Resim 5** Pierre Paul Prudhon, *Masumiyet Aşk ve Zenginlik Arasında Seçim Yapmaktır*, 1804, <http://www.artic.edu/aic/collections/artwork/artist/14>.....10
- Resim 6** Antonio Jean Gros, *Bonaparte Yafa'da Veba Kurbanlarını Ziyaret Ederken*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 523 x 715 cm, http://tr.wikipedia.org/wiki/Antoine-Jean_Gros.....10
- Resim 7** John Constable, *Flatford Değirmeni*, 1816-17, Tuval Üzerine Yağlı Boya, <http://www.abcgallery.com/C/constable/constable.html>.....12
- Resim 8** William Turner, *Son Demir Alışında Yedeğe Alınıp Çekilen "Temeraire"*, 1838, Tuval Üzerine Yağlı Boya, <http://www.abcgallery.com/T/turner/turner.html>.....12
- Resim 9** Henri Füssli, *Sessizlik*, 1799-1801, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 63.5 x 51.5 cm, <http://petulantrumblings.com/?p=10518>.....13
- Resim10** William Blake, *Nebucadnezar*, 1795-1805, Kağıt üstüne Suluboya ve Mürekkep, 543 x 725 mm, 661 x 829 mm. <http://www.griseldaonline.it/foto/checcoli/2C-%20william-blake-nabucodonosor-1795-londra-tate-gallery.jpg>.....13
- Resim11** Eugene Delacroix, *Dante'nin Kayığı*, 1822, Tuval Üzerine Yağlı Boya <http://www.myfreewallpapers.net/artistic/wallpapers/delacroix-dante-and-virgil.jpg>.....15
- Resim 12** Theodore Gericault, *Medusa'nın Sahı*, 1818-19, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 490 x 720 cm, http://www.artcyclopedia.com/artists/gericault_theodore.html.....15

- Resim13** Giovanni Battista Piranese, *Hayali Zindanlar*, 1761, Gravür, İmage: 540 x 410 mm. Plate: 548 x 415 mm. Sheet: 787 x 585 mm.
<http://www.spencerart.ku.edu/images/print/prp249x.jpg>.....22
- Resim14** Giovanni Battista Piranese, *Tüten Ateş*, 1745, Gravür.....22
http://www.quodlibetica.com/wordpress/wp-content/files_flutter/1265046589Piranesi01.jpg
- Resim15** Giovanni Battista Piranese, *Coloseum*, 1757, Drawing, 444 x 701 mm.
<http://www.rsjohnsonfineart.com/no65.gif>.....23
- Resim 16** Hubert Robert, *Veniüs'ün Heykeli ve Marcus Aurelius Anıtı ile Birlikte Round Temple Kalıntıları*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 165 x 268 cm,
<http://www.hermitagemuseum>.....25
- Resim 17** Hubert Robert, *Roma Kalıntıları*, Francis Claudon, Romantizm Sanat Ansiklopedisi. s. 15.....25
- Resim 18** Hubert Robert, *Dor Tapınağı Kalıntıları*, 1783, 129 x 182.5 cm,
<http://www.hermitagemuseum>.....26
- Resim19** Hubert Robert, *Kalıntıların Arasında Bir Sanatçı*, 1796,
<http://www.hermitagemuseum>.....26
- Resim 20** Hubert Robert, *Ressamlar*, 1790, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 24 x 32 cm,
<http://www.hermitagemuseum>.....27
- Resim 21** Luigi Mayer, *Telmessos Tiyatrosu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları Arşivi.....32
- Resim 22** Telmessos Tiyatrosu, Fethiye Müzesi Arşivi.....32
- Resim 23** Luigi Mayer, *Muğla-Fethiye-Telmessos Yakınlarında Bir Kaya Mezarı*,.....33
- Resim 24** Sır Charles Fellows, Ksanthos, Kibernis, “Harpy” Dikme Mezar Kabartmaları, Nevzat Çevik, Taşların İzinde Likya.....36
- Resim 25** *Harpyler Anıtı*, Fotoğraf: Seden İdemen.....36
- Resim 26** Sır Charles Fellows, *Muğla-Fethiye-Telmessos Yakınlarında Bir Kaya Mezar*”Gravürlerle Türkiye” kitabından, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.....38
- Resim 27** Telmessos'ta Amynthas Kaya Mezarı, Fethiye Müzesi Arşivi.....38
- Resim 28** Sır Charles Fellows, *Muğla-Fethiye-Telmessos'ta Kaya Mezarları*, Nevzat Çevik, Taşların İzinde Likya.....40
- Resim 29** Telmessos Kaya Mezarları, Fethiye Müzesi Arşivi.....40
- Resim 30** Sarpedon'un Likya'ya Getirilişi, Nevzat Çevik, Taşların İzinde Likya.....52
- Resim 31** Telmessos, Amynthas'ın Mezarına ait bir fotoğraf, Fethiye Müzesi Arşivi.....56

Resim 32	Tlos, Akropolden Görünüm, Fethiye Müzesi Arşivi.....	58
Resim 33	Pınara Antik Kenti, Fethiye Müzesi Arşivi.....	60
Resim 34	Xanthos, Harpyler Anıtı, Fotoğraf: Seden İdemem.....	61
Resim 35	Xanthos, Nereidler Anıtı, İlhan Akşit, Işık Ülkesi Likya.....	63
Resim 36	Letoon Antik Kenti, Fethiye Müzesi Arşivi.....	64
Resim 37	Sıdyrna Antik Kalıntıları, Fethiye Müzesi Arşivi.....	66
Resim 38	<i>Derin Mavi</i> , 2008, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 80x120 cm.....	70
Resim 39	<i>Kehanet</i> , 2008, Tuval Üzerine Yağlı Boya ve Toz Pastel, 110x130 cm.....	71
Resim 40	<i>Telmessos Yolunda</i> , 2008, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Arilic ve Pastel, 50x70 cm.....	72
Resim 41	<i>Heybetli ve Hüzünlü</i> , 2008, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 80x120 cm.....	73
Resim 42	Lahit Sanduka, Fethiye Müzesi.....	74
Resim 43	<i>Lirli Kompozisyon</i> , 2008, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 80x120 cm.....	75
Resim 44	<i>Şerit</i> , 2008, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 80x120 cm.....	76
Resim 45	<i>Amynthas</i> , 2008, Tuval Üzerine Yağlı Boya ve Akrilic, 63 x 70 cm.....	77
Resim 46	<i>Issız</i> , 2008, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 40 x 50 cm.....	78
Resim 47	<i>Xanthos'un Hüzünü</i> , 2008, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 80x120 cm.....	79

GİRİŞ

XVIII. Yüzyılda yaşamış Avrupa’lı sanatçılar tarafından kullanılan antik imgelerin, Romantizm felsefesi ışığında tematik bağlamdaki yeri ve önemi irdelenmeye çalışılmıştır.

Resim sanatında Antikite’ye karşı duyulan ilginin yoğunlaştığı XVIII. Yüzyıl’da, antikçağ tarihi ve kültürü özellikle toplumda büyük merak uyandırmıştı. Herculenum ve Pompei kazıları, yeni bir heyecan ve geçmiş çağlara karşı egzotik sayılabilecek hisleri uyandırmıştır.

1738 yılında Vezüv* (ressam Johann Christian Clausen Dahl, 1826 yılında “Vezüv’ün Püskürmesi” adlı bir tablo yapmıştır) bölgesinde ilk kazılar başlamış ve adı geçen antik kentlere ait tapınaklar gün yüzüne çıkarılmıştır. Aradan geçen yirmi yılda ise tüm antik geçmiş bilimsel anlamda keşfedilmiştir. Batı Uygarlığının sanat alanındaki bu yönelişinde, arkeolog Winckelmann kadar, Helenistik dönemin sanatını yücelten Alman ressam Anton Raphael Mengs’inde (1728-1779) katkısı büyüktür.¹

Bu arada Avrupa’da, 1750’li yıllarda Romantizm Akımı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu akım, XVIII. Yüzyılın Usçuluğuna** ve Yeni-klasizme*** tepki olarak ilk önce İngiltere, Almanya ve Fransa’da gelişmiş bir edebiyat akımıdır. Fransa’da romantizmin temelini; J,J, Rousseau, Chateaubriand, Mme De Stael, Bernardin De Saint Pierre ve Senancour gibi sanatçılar hazırladılar. İngiliz Edebiyatında Shakespeare, Alman Edebiyatında da Goethe, Romantizm Akımının öncülerindedir.²

* İtalya’nın güneyinde Campania Ovasında etkin yanardağ. Günümüzden 200 bin yıl kadar önce oluştu. Genç bir yanardağ olmasına karşın, Pompei, Stabia ve Herculenum kentlerini haritadan sildiği İ.Ö. 79’daki büyük püskürmeye kadar yüzyıllar boyunca etkinlik göstermedi. Püskürme sırasında Napoli’nin batısında bir yerde olan yazar (Genç) Plinius, tarihçi Tactus’a yazdığı iki mektupta felaketi bütün ayrıntıları ile anlatmıştır. Vezüv ile ilgili bilimsel araştırmalar ancak XVIII. yüzyılda başlamıştır.

¹ Semra Gremaner, *XVIII. YÜZYIL AVRUPA RESMİ Anlatımı Biçimlendiren Etmenler*, 1. Basım, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul 1996, s. 18-19.

** Bilginin güvenilir tek kaynak olduğunu, bilgi edinmede usun birinci derecede belirleyici konumda olduğunu, bilginin temelde ustan geldiğini savunan ve gerçeklik ile doğruluğun ölçütünü us’ta, zihinsel ya da düşünsel olanda gören felsefe anlayışı.

*** Eskiçağ Yunan-Roma uygarlığından esinlenen ve XVIII. yy. ortalarına doğru ortaya çıkarak yaklaşık 1830’a kadar süren sanat hareketi.

² Zeynep İnankur, “Romantizm”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: , s. 1575.

Resim 1 Johann Christian Dahl, *Vezüv'ün Püskürmesi*, 1826

Francis Claudon, *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*, s. 67.

Romantizmin ortaya çıkması, Avrupa tarihinin dönüm noktalarından biri olarak, siyasi, toplumsal ve ekonomik devrimlerde çok önemli bir rol oynamıştır. Akımın temel özellikleri sayılan, duygusallık, heyecan, imgelem gücü, yalnızlık, doğa sevgisi, geçmişe kaçış gibi kavramlar, Romantizm felsefesini benimseyen sanatçı ve ressamlarca, kendine özgü biçimlerde yorumlanmış ve etkisi, çoğu insana göre günümüzde de devam eden bir anlayışla gelişmiştir.

Öncelikle bu çalışmada, antikiteden esinlenilerek kullanılan imgenin anlamı ve resimlere nasıl yansıdığı anlatılarak, çeşitli ve önemli örnekler ile değerlendirilmiştir. XVIII. Yüzyıl resim sanatındaki antik imgeleri konu edinen sanatçılar tarafından bunun nasıl işlendiği, hangi biçimlerde ve etkileşimlerle birlikte yansıtılmakta olduğu örneklerle açıklanmaktadır. Sonrasında bu eserlerin resim sanatına ne gibi katkılarda bulunduğu ve nasıl gelişme sağladığı gösterilmektedir.

Günümüzde birçok insanın içinde hissettiği “Eski olan her şeye karşı duyulan özlem” kavramını, tasarladığım resimlerimde ifade etmeye çalıştım. XVIII. Yüzyıl’da yaşamış olan sanatçı ve ressamlar, antikite kavramında olduğu gibi, Antik Likya Uygarlığının bırakmış olduğu eserlerin sağladığı yaratıcı etkiyi güçlendirmişlerdir.

1.1. Çalışmanın Amacı

XVIII. yüzyılda resim sanatında antik imgelerin kullanılış biçimleri, tarihsel gelişimi ve hangi sanatçıların bu konuda eser ürettikleri, Romantizm felsefesine dayandırılarak anlatılmaktadır. Ayrıca, Romantizm felsefesine bağlı kalınarak, geçmişin araştırılmasına yönelik, Anadolu'nun Güney batısında yer alan ve antik dönemdeki adı "Lykia" olarak bilinen uygarlığın tarihçesi baz alınarak, yaşanmış olan efsaneler ve bunların kendi sanatıma olan etkileri bu tezin amacını oluşturmaktadır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Tez kapsamında, XVIII. yüzyıl resim sanatında özellikle antik imgeleri kullanan sanatçıların, eserlerinde kullandıkları bu imgelerin Romantizm felsefesi bağlamında değerlendirilmesi, Batı resim sanatında antik kültürden etkilenen sanatçılar ve Likya Uygarlığının resim çalışmalarına olan etkilerinin yağlı boya resim tekniğine göre anlatımı yapılmaktadır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Yapılan araştırmada yazılı ve görsel belgeler için veriler, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Kütüphanesi başta olmak üzere, AKMED ve çeşitli yayınevlerinden yapılan kaynak taramaları ile toplanmıştır. Bu konuda belgelere bağlı kalarak yararlanılan ulusal kaynaklar, kitaplar, ansiklopediler, makaleler, yabancı kaynaklar, internet kaynakları ve bunların birbirleri ile olan ilişkileri üzerinde durularak detaylı bir şekilde inceleme yapıldı. Araştırma sırasında, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda, Hasan Serkan Kırca tarafından yazılmış olan "İngiliz Seyyah Sır Charles Fellows'un eserlerinde Türkiye ve Türk imajı" başlıklı yüksek lisans tezi, seyyahın antik Likya Uygarlığı'na ait bölgedeki bilgileri ve yorumları da araştırmaya katkı sağlamıştır.

2. XVIII. YÜZYIL SÜRESİNCE ANTİK İMGELERDEN ESİNLENEN SANATÇILAR VE ESERLERİNİN ROMANTİZM FELSEFESİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

XVIII. Yüzyıl “Aydınlık Çağ” olarak nitelendirilmiştir. Bu çağda Avrupa’da hem düşünsel, hem de teknik ve bilimsel gelişmeler büyük bir hız kazanmıştır. Akıl ve bilime karşı duyulan bu güven, genel olarak toplumda hemen her şeye karşı bir merak duygusunu da pekiştirmiştir. Bu merak duygusu antik imgelerden esinlenen sanatçıları da yaratıcı olmaları konusunda etkilemiştir. XVIII. Yüzyılda, arkeoloji biliminin de yardımıyla bu konuya daha duyarlı bir şekilde ilgi gösterilmiştir. Sanatçılar, birçok seyahatler sonucu bu antik görünüşleri eserlerinde yorumlamışlardır.

“Antik” ya da “Antikite” kelimesi, İlkçağdaki (Yaklaşık olarak M.Ö. VI.yy. ile, M.S. III. yy. arasında kalan dönem) büyük uygarlıkların, özellikle de eski Yunan ve Roma Uygarlıklarının klasik yapıtlarına verilen genel ad olarak tanımlanmaktadır.³

Terim ve kavram olarak “İmge” ise, dış dünyadaki nesnelerin, zihinsel resim, kopya ya da tasarımıdır. Var olan şeylerin, zihinde oluşan sureti veya resimsel niteliği olan bir düşümedür. Ayrıca zihnin, duyuşsal bir niteliği, ya da dış dünyada var olan bir şeyin kopyasını, duyuşsal uyarıların yokluğunda meydana getirmesi sürecidir.⁴ Kısacası, gerçekleşmesi olanaksız ya da çok güç olan bir düş ve hayal olarak tanımlanmaktadır.* Zihinde bir imgenin oluşması, algı sonucunda olabileceği gibi, daha sonra bir algıyı düşünmek, çağrıştırmak, bir şeyi imgelemde kurmak yoluyla da olabilir.⁵

XVIII. yüzyılın ortalarında, Barok ve Rokoko sanat üsluplarının yapay ve aşırı süslemeciliğine karşı bir tepki oluştu. Bu sanat eğilimine duyulan tepkiye karşılık, antik sanata (Eski Yunan ve Roma) karşı yeni bir ilgi oluştu ve bu da, 1750’li yıllarda, Neo-

³ Ahmet Atan, *Resimli Resim Sözlüğü*, 1. Baskı, Asil Yayın Dağıtım LTD. ŞTİ., Ankara 2006, s. 45.

⁴ Ahmet Cevizci, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, Paradigma Yayınları, İstanbul 2003, s. 206.

* Türk Dil Kurumu, *Resimli Türkçe Sözlük*’ten alınmıştır. Ankara 1977, s. 278.

⁵ Ahmet Cevizci, *Felsefe Terimleri...*, s. 206.

Klasik sanat adı verilen bir akımla özdeşleşerek, kısa sürede mimarlık, heykel ve resim sanatlarını etkisi altına aldı.⁶

Genel olarak Batı Uygarlığı, ne zaman bir bunalım ya da sıkıntı yaşasa, kurtuluşu çoğu zaman klasik antikçağ'a dönmekte bulmuştur. Neo-Klasik üslup da, kısa sürede Rokoko üslubunun, sanatı sürüklediği çıkmazdan kurtarmaya çalışan bir akım oldu. İlk olarak İngiltere ve Fransa'da ortaya çıktı ve çareyi klasik sanata başvurmakta buldu.⁷

XVIII. Yüzyıl'ın ikinci yarısında, bu defa Romantizm Akımı, Yeni Klasizm'in, Uşculuk ve katı kuralcılığına karşı çıkıyordu. Çünkü bu akım, sanatı ve sanatçıyı, aklın kural ve mantığında sınırlıyordu. Fakat, Neo-Klasizm'den birden bire kopma söz konusu değildi. Romantik ressamın çoğu, bu akımın saflarında resme başlamışlardı, onun için Romantizmin sınırlarını belirlemek oldukça güçtür.⁸

XVIII. Yüzyıl, aynı zamanda, politika, endüstri ve kültür alanlarında köklü dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Ayrıca bu yüzyıla arkeoloji yüzyılı da denilmektedir. Çünkü 1738 ve 1763 yılları arasında Pompei* ve Herculenum** gibi kentlerde yapılan sistemli kazılar, arkeoloji adıyla yeni bir bilimin kurulmasına yol açmış ve bu gelişmede sanat tarihinin önemli bir biçimde gelişip ilerlemesine neden olmuştur. Söz konusu antik kentlerde gün ışığına çıkarılan önemli buluntular ve birçok kalıntı, bir yandan koleksiyonculuğun ilerlemesine, diğer yandan da, Neo-Klasizm denilen yeni bir sanat akımının doğmasına yol açmıştır.⁹

⁶ Zeynep İnankur, *19. Yüzyıl Avrupa'sında Heykel ve Resim Sanatı*, 1. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1997, s. 17.

⁷ Germain Bazin, *Sanat Tarihi*, (çev. Üzra Nural- Selahattin Hilav), İstanbul 1998, s. 422.

⁸ Francis Claudon, *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*, 4. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006, s. 37.

* İtalya'nın Campania Bölgesinde, Napoli'nin 23 km güneybatısında bulunan antik kent. Vezüv Yanardağı yakınlarında, Sarno Irmağı ağzının kuzeyinde, eski lavların oluşturduğu yüksek ve eğimli bir alan üstünde yer alır. Vezüv'ün İ.S. 79 yılında patlaması sonucunda yıkılmıştır. Pompei'deki kazılar, 1748'de başladı ve kalıntıları mimar Domenico Fontana buldu. 1763'te bulunan "Pompeililerin Devleti", yazılı bir yazıtla kent Pompei olduğu ortaya çıktı.

** İtalya'nın Campania bölgesinde bulunan antik kent. İ.S. 79'da Pompei ve Stabia ile birlikte, Vezüv Yanardağının lavları altında kalmıştır. Eski kaynaklarda Herculenum adıyla, mitoloji kahramanı Herakles arasında ilişki kurulması, kenti Yunanlıların kurmuş olduğunu düşündürüyor. İ.S. 62 ya da 63'teki bir depremde kentteki birçok yapı hasar gördü. Bunlar tam onarılmadan, İ.S. 79'da patlayan Vezüv'ün püskürttüğü lavların altında kaldı. Herculenum'un yapısı Pompei'den farklıydı ve kalın bir tuf örtüsünün altında kalmıştı. Kazı yapılmasını güçleştiren bu örtü sayesinde kent yağma edilmekten kurtuldu. Toprağın özel nem koşulları da eşyaların ve gıda maddelerinin bozulmadan kalmasını sağladı. Böylece antik çağdaki günlük yaşam üzerine başka merkezlere göre daha ayrıntılı bilgiler elde edilmiş oldu.

⁹ Selçuk Mülayim, *Sanat Tarihi Metodu*, 2. Baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1994, s. 94-95.

Batı uygarlığında, toplumun temelinde bulunan en itici güç, yüzyıllar boyunca Hıristiyan dini olmuştur. Fakat XVIII. Yüzyılın ortalarına doğru bu güç yavaş yavaş gerilemiş ve din, özellikle aydın çevrelerde etkisini kaybetmeye başlamıştır.¹⁰ Tanrı ile insan arasındaki münasebetler, bu yüzyılda sarsılmış ve bu da, İngiliz ilahiyatçıların eseri olan ve adına esasen “tabiat dini” denilmekte olan yeni bir inançla altüst olmuştur.¹¹

Bunun sonucunda da insanlar bu boşluğu başka şekillerde doldurmaya çalışmış, en başta gelen tema ise, doğaya yönelmek olmuştur. Bu konu, pek çok yazar, şair ve ressam tarafından, eski dönemlere oranla daha fazla bir duyarlılıkla ele alınıp, yapıtlarda işlenmiştir. Bu yüzyılda, doğaya dönüş ve kırsal görünüm, Batı Avrupa’da oldukça yaygın bir biçimde görülmekteydi. Sanatçılar eserlerinde daha çok eski Yunanistan’ın dağlık bölgelerini (Arkadya*) temel alıp, konularını zenginleştirerek, eserlerini ortaya koymuşlardır.¹²

Geçmiş uygarlıklara duyulan merak duygusu ve antikite’ye dönüş, yukarıda belirtildiği gibi XVIII. Yüzyıl’da daha etkili olmuştur. Çünkü, bu yüzyılda, özellikle Pompei (Fransız kökenli Rus ressam Karl Brüllov, antikite konusuna ilgi duymuş ve 1828 yılında “Pompei’nin Son Günleri” adlı bir tablo yapmıştır.) Herculaneum ve Paestum** gibi eski Roma kentlerinde yapılan kazılardan sonra ortaya çıkarılan önemli arkeolojik buluntular büyük önem kazanmıştır.¹³

¹⁰ Semra Germaner, *XVIII. YÜZYIL AVRUPA...*, s. 61-62.

¹¹ Charles Seignobos, *Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi*, Varlık Yayınları, (çev. Samih Tiryakioğlu) İstanbul 1960, s. 297.

* Eski Yunanistan’da, Mora Yarımadası’nın (Peloponnesos) orta kesiminde dağlık bir bölgenin adıdır. Adını bir mitolojik karakter olan Arcas’dan alır. Arkas, Zeus’la Artemis’in avcı kızlarından Kallisto’nun oğlu, Arkadya bölgesinin efsanelik atası.

¹² Semra Germaner, *XVIII. YÜZYIL AVRUPA...*, s. 61-62.

** İtalya’nın Lucania bölgesinde bulunan eski Yunan kenti. Klasik Yunan duvar resminin günümüze kalan tek örneği olduğu sanılan yapıtlarıyla ünlüdür. İ.Ö. 600 yılı dolaylarında Sybaris’li kolonicilerce kuruldu. İ.S. 871 yılında Müslüman saldırılarının sonucunda şehir boşaltıldı. XVIII. yüzyılda ortaya çıkarılan yerleşmede, çanak-çömleğin yanı sıra çok iyi korunmuş duvar ve tapınaklar bulunmuştur.

¹³ Server Tanilli, *Uygarlık Tarihi*, 7. Basım, Adam Yayınları, İstanbul s.43.

Resim 2 Karl Brüllow, *Pompei'nin Son Günleri*, 1828

Francis Claudon, *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*, s. 59.

Örneğin; Pompei adı ilk kez 1756 yılında duyulmuştur ve tüm antik geçmiş, bilimsel anlamda ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte, geçmişin sanat yapıtlarına artan ilgi, yeni mesleklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Müzeciliğin başlaması ve eski eser koleksiyonculuğu yaygınlaşmıştır. Roma, bu yüzyılın ikinci yarısında, birçok Avrupa ülkesinden gelen gezginlerin ziyaret ettiği bir yer olmuştur. Geçmişin araştırılmasına yönelik çalışmalar, yüzyılın sonlarına doğru daha fazla artmıştır.¹⁴

XVIII. Yüzyıl ortalarında özellikle erdem ve ahlaki nitelikler yaratılmaya çalışıldığı ve sanatın asıl işlevinin insanları eğitmek olduğu görüşü vurgulanmaktaydı. Neo-Klasik akımda, Antikite'ye karşı yeniden uyanan bir hayranlık ve klasik güzelliği aramak ihtiyacı vuku bulmuştur. Fransa'da bu akımın ilk temsilcisi, Joseph Marie Vien'di (1716-1809). Jacques Louis David'in ustası olan ressam Vien, Fransa'da 1760'tan başlayarak yeni klasikçi resmin gerçek başlatıcısı oldu.¹⁵

¹⁴ Semra Germaner, *XVIII. YÜZYIL AVRUPA...*, s. 18.

¹⁵ Sezer Tansuğ, *Resim Sanatının Tarihi*, 4. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1999, s. 191.

Resim 3

Joseph Marie Vien, *La Marchande d'Amours*, 1763

Tuval Üzerine Yağlıboya, 117 x 140 cm.

Musee National du Chateau, Fontainebleau, Fransa.

Fakat Neo-Klasizim, ünlü ressam Jacques Louis David (1748-1825) ile birlikte sanat tarihinde çok daha etkin olabilmek imkanını bulmuştur. O'nun, 1784 yılında yapmış olduğu, "Horace'ların Yemini" adlı ünlü resmi bu konuda önemli bir adımdır.¹⁶

¹⁶ Sezer Tansuğ, *Resim Sanatını...*, s. 191.

Resim 4

Jacques Louis David, *Horace'ların Yemini*, 1784

Tuval Üzerine Yağlıboya, 320x425 cm

Louvre Müzesi, Paris

Jacques-Louis David, 1815'lere kadar bir yandan Fransız devrimini, öte yandan Roma imparatorluk soyluluğunu yücelten resimler yapmıştır.¹⁷ David'in yanı sıra, Fransız Devriminin önemli sanatçılarından biri olan Pierre Paul Prudhon da, (1758-1823) klasik temalara yönelmiş bir sanatçıdır. Özellikle iç yapılarda ve süslemelerde Klasik Yunan anlayışına bağlı olarak çalışmıştır. O, bu temalara bir çeşit duygusallık ve zarafet getirmiştir.¹⁸

¹⁷ Sezer Tansuğ, *Resim Sanatının...*, s. 191.

¹⁸ U. Tükel, "Pierre Paul Prudhon", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, s. 1524.

Resim 5

Pierre Paul Prudhon, *Masumiyet Aşk ve Zenginlik Arasında Seçim Yapmaktır*, 1804

Tuval Üzerine Yağlı Boya, 34.3 x 27.2 cm.

The Art Institute of Chicago

Yine Neo-Klasik akımın temsilcileri arasında bulunan Antoine Jean Gros (1771-1835) ise, daha epik bir yorumda bulunarak, ordu, asker temalarıyla ün yapmış ve bu akımın öncülerinden biri sayılmıştır.¹⁹

Resim 6

Antoine Jean Gros, *Napoleon Bonaparte Yafa'da Vebalıları Ziyaret Ederken*, 1804

Tuval Üzerine Yağlıboya, 5.23 x 7.15 cm, Louvre Müzesi, Paris

¹⁹ Sezer Tansuğ, *Resim Sanatının...*, s. 192.

Zamanla Neo-Klasizm, edebiyatta ve resim sanatında artık canlılığını yitirmeye başlamış ve o zamanın düşünür ve yazarlarına göre de giderek renksizleşmiş ve manasızlaşmıştır. Çağın Fransız şair ve edebiyat eleştirmeni Theophile Gautier bu konuda:

“David’in son öğrencileri, o eski basma kalıp Greko-Romen resimlerde soluk renklerini teşhir edip durmaktaydılar. Klasiklere göre bu resimler fevkalade şeylerdi, ama bu hayranlıklarına rağmen, esnediklerini gizlemek için, elleriyle ağızlarını kapamaktan kendilerini alamıyorlardı. Yine de, dövmeli vahşiler dedikleri ve sarhoş bir süpürge ile resim yapmakla suçladıkları genç ekolün sanatçılara karşı daha müsamahalı da davranmıyorlardı, Hakaret dolu sözleri de karşılıksız kalmıyordu ve onların kendilerine vahşiler demelerine karşılık olarak, diğer taraf da onlara mumyalar diyor, böylece iki taraf da birbirini adam akıllı küçümsüyordu.”²⁰

Bütün bu çekişmelere rağmen, Dünya sanat tarihinde XVIII. Yüzyıl, sanatçının iç dünyasını ön plana çıkartması bakımından önemli bir dönemdir. Rönesans’da öznellik kavramı, Romantizm akımının temellerini oluşturmuştu; XVIII. yüzyılın ikinci yarısında ve XIX. Yüzyıl’ın ortalarında, Romantik hareket ile bu ilgi daha da artmıştır. Sanatçı için artık en önemli şey, kendi duygularını eserlerinde sınırsızca yansıtmaktır.*

Romantizm akımı Avrupa’nın heyecan, coşku ve özgürlük duygularının, sanatçılar tarafından benimsenmesinde öncülük etmiştir. Ayrıca sanatçıların bu yaratım özgürlüğünü savunmalarında, Fransız Devriminin yaygınlaştırdığı tutum önemli rol oynamıştır Neo-Klasizm’in katı kuralcılığına ya da akılçılığa karşı duyulan tepkiler, Romantizmin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamış, artık sanatçı ve onun duyguları ön planda olmuştur.²¹ Romantik resim, bir okuldan çok, önceki yüzyıllarda baskın olan bir tutuma karşı, insan ve doğayı yeni bir biçimde kavrayan bir sanat anlayışıdır. Romantik akım, tek bir nedene ve tek bir düşünceye bağlanmamalıdır. Avrupa’nın hemen her ülkesinde farklı zamanlarda ve farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır.²²

Bu akımın ilk belirtileri, XVIII. Yüzyılın ilk çeyreğinde İngiltere’de bahçe mimarlığında ortaya çıkmıştır. Claude Lorrain (1600-1682) ve Nicholas Poussin (1594-1665) gibi ressamların manzara resimlerini anımsatacak tarzda bahçe düzenlemeleri yapılmıştır. Uzun bir zaman boyunca, yalnızca fon görevi gören manzara konusu da, artık

²⁰ Teophile Gautier, *Romantizmin Tarihi*, (çev. Dr Necdet Bingöl), İstanbul 1967, s.

* Berna Moran’ın “Edebiyat Kuramları ve Eleştiri” kitabından alınmıştır. s. 101.

²¹ Önder Şenyapılı, *Romantizm*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 2004.

²² Francis Claudon, *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*, 4. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006, s. 12.

romantizm akımı ile birlikte İngiliz resminde ön plana geçmiştir, doğanın, manzara resmine olan bu etkisi, John Constable ve J.M.W. Turner’la doruk noktasına ulaşmıştır.²³

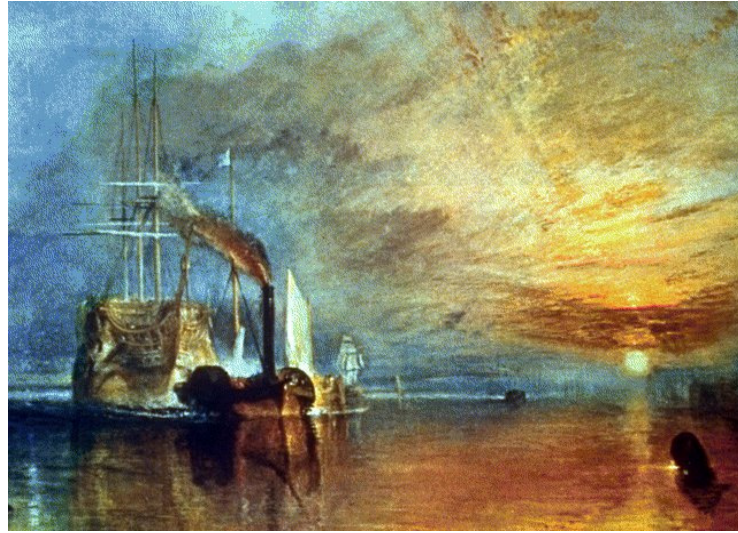

Resim 7

John Constable, *Flatford Değirmeni*, 1816-17

Tuval Üzerine Yağlıboya, 50.00 inch wide x 39.76 inch high

Tate Gallery, London

Resim 8

Joseph Mallord William Turner,

Son Demir Alışında Yedeğe Alınıp Çekilen "Temeraire", 1838

Tuval Üzerine Yağlıboya, 91 x 122 cm.

The National Gallery, London

²³ Zeynep İnankur, "Romantizm", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: 3, s. 1575.

Aynı dönemde manzara resminden çok, Ortaçağ ve fantastik konulara eğilen Henry Füssli ve William Blake ise, romantizmin temel özellikleri sayılan akıldışıçılık, bilinçaltı, içgüdü vb.. konularda duygularını ifade etmişlerdir.²⁴ Blake'in, eserlerinde yaptığı insan figürleri sanki saydamlaşmış gibidir, ayrıca belli bir yüzey olmaksızın ışık saçıyor gibi gözükmeleri, sanatçının resim sanatı tarihi içindeki üstün yerini göstermektedir.²⁵

Resim 9

Johann Heinrich Füsseli, *Sessizlik*, 1799-1801

Tuval Üzerine Yağlıboya, 63.5x 51.5 cm

Resim 10

William Blake, *Nebukadnezar*, 1795-1805

Kağıt Üstüne Suluboya ve Mürekkep ile Renkli Baskı,

Tate Gallery, London

²⁴ Zeynep İnankur, "Romantizm", s.1575-1576.

²⁵ John Berger, *Görme Biçimleri*, 9. Basım, Metis Yayınları, İstanbul 2003, s. 93.

Romantik akım, İngiltere’de daha çok manzara ve doğa alanında, Almanya’da din ve mistik eğilimde kendisini göstermiştir. Fransa’da ise sanatçılar, ülkelerindeki çeşitli toplumsal olaylara karşı duyarlılık göstermişler ve kendilerini etkileyen çağdaş olayları betimlemişlerdir. Ayrıca Fransız Romantik resim sanatında, egzotizmde önemli bir yer tutmuştur.²⁶

Aslında Romantizm denildiğinde ilk akla gelen sanatçılardan birisi, ressam Eugene Delacroix’dır. (1798-1863). XIX. Yüzyılda yaşamasına ve klasik anlayışı özümsemesine karşılık, renk ve biçim kullanımı ve seçmiş olduğu konuları ile, romantizmin güçlü bir temsilcisidir.²⁷ Delacroix’nın bu akıma bağlanmasında, ressam Theodore Gericault’nun çok büyük etkisi olmuştur. O’nun yaptığı “Dante’nin Kayığı” adlı tablo, Gericault’nun “Medusa’nın Salı” tablosunun etkisi altındadır. Delacroix, J.L. David’in kurduğu klasik anlayışın tamamen karşısında olmuş ve o döneme özgü olan, coşkunculuk, özgürlük, tutku vb.. Romantik anlayışa özgü kavramlarla eserlerini üretmiştir.²⁸

²⁶ Zeynep İnankur, “Romantizm”, *Eczacıbaşı Sanat...*, s. 1576.

²⁷ U. Tükel, “Ferdinand-Victor- Eugene DELOCROIX”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: 1, s. 438.

²⁸ U. Tükel, “Ferdinand-Victor...”, s. 439.

Resim 11

Eugene Delacroix, *Dante'nin Kayığı*, 1822
Tuval Üzerine Yağlıboya, Louvre, Paris

Resim 12

Theodore Gericault, *Medusa'nın Salı*, 1818-19
Tuval Üzerine Yağlıboya, 490x720 cm, Louvre, Paris

XVIII. Yüzyılda, manzara resmi yanında kent görünümüleri ve yaşamı da ressamaları etkilemiştir. Roma ve Venedik gibi antik kentleri gezip görmek ve tablolara yansıtmak önemliydi, meydanlar ve limanlar ressamlar için değerli konuları oluşturuyordu. Roma gibi antik kentlerde manzara resmi ve harabelerin resimleri fazlaca yapılıyordu. Aslında Rönesans'tan beri Roma kalıntıları, mimarlar kadar ressamlarında tercih ettiği konulardı. XVIII. yüzyılda İtalya'da yapılan arkeolojik kazılar, bir yandan birçok antik objeyi gözler önüne sererken, diğer taraftan da bu bölgelere, özellikle Roma'ya, Avrupa'dan çok sayıda ziyaretçinin gelmesine neden oldu.²⁹

Romantizm konusuna kısaca değindikten sonra, bu tez çalışmasının ana temasını oluşturan konuda: Bir imge, yeniden yaratılmış ya da yeniden üretilmiş bir görünümdür. İlk kez ortaya çıktığı yerden ve zamandan kopmuş ve saklanmış bir görünümler düzenidir. Ressamlar da ister bez, ister kağıt üzerine yaptıkları imgelerle bu görünümüleri yeniden canlandırırlar.³⁰

XVIII. Yüzyıl'da yaşamış olan batılı ressamlardan, antik temayı kullanan ve eserlerinde antik imgelere yer vermiş olan sanatçılar sınırlıdır. Bu araştırmada da sadece iki sanatçı üzerinde durulmuştur. Hubert Robert ve Giovanni Battista Piranese. Antik temaya ilgi duyan bu sanatçılar, özellikle Roma'ya ve civarındaki antik bölgelere seyahat etmiş ve buralardaki izlenimlerini tablolarına yansıtmışlardır. Fransız ressam Hubert Robert (1733-1808), başta olmak üzere birçok sanatçı, o yıllarda Roma'ya gelmiş ve yerleşmişlerdir.

Bu yüzyılda Antik kalıntılar, pek çok gezgin ve ziyaretçinin yanında sanatçıları da Roma'ya çekmiştir. Ressamlar o çağda Romantizm Akımının etkisiyle yabancı ülkelerin kültürlerine karşı duydukları merak ve ilgiyi yeni yapıtlar üreterek eserlerinde ortaya koymuşlardır, Roma ve Venedik gibi antik kentlerde harabeleri bizzat görüp en ince ayrıntısına kadar, önce taslaklar halinde çalışıp, daha sonra bunları tablo ve gravürlere aktarmışlardır.

²⁹ Semra Germaner, *XVIII. YÜZYIL AVRUPA...*, s. 63-65.

³⁰ John Berger, *Görme Biçim...*, s. 10.

2.1. Romantizm Felsefesi

Romantik, kelime anlamı ile duygusal demektir. Romantizm ise, tüm skolastik düşünsel tavır ve kuralların karşısında, özgürlüğün ve insana insan olarak değer veren bir anlayışın, sanatsal, sosyal ve siyasal alandaki karşılığıdır. Etkisi neredeyse yüzyıl sürmüş bir akımdır ve tüm Avrupa'yı etkilemiştir. Romantizm'in oluşmasında, dini (Piyetizm*), felsefi, edebi, sosyal ve siyasal olaylar çok önemli bir rol oynamıştır.

XVIII. Yüzyıl'ın ikinci yarısında ortaya çıkan ve XIX. Yüzyıl boyunca süren bir akım ya da harekettir. Felsefi açıdan ele alındığında, Aydınlanma Çağına karşı bir tepkidir ve akla dayanan tüm rasyonel deney ve araştırmaları da reddeder. Onun yerine, Romantizm akımını benimseyen sanatçılar, insan olarak kendi geçmişlerine, hatıralarına**, sırlarla dolu tabiata, her zaman daha fazla güven duymuşlardır.

Başlıca temsilcileri; felsefe alanında, Schelling (1775-1854) ve Scleiermacher, edebiyat alanında; Byron, Hugo ve Sand, resim alanında ise Gericault ve Delacroix'dır. Temelde, geçmişe özlemin ürünü olmakla beraber, toplum yaşamına da ilgi duymuştur.³¹

Victor Hugo'nun ünlü piyesinin kahramanı olan Hernani ve onun, rolü gereği elindeki boruyu öttürmesi ile, Klasizm ve Romantizm arasındaki savaş, edebiyatta başlamış oldu. XVIII. Yüzyıl'ın ikinci yarısından günümüze kadar, sanat, edebiyat ve felsefe, hatta siyaset, olumlu ya da olumsuz olarak geniş bir anlamda "romantik" denilebilecek bir duygunun etkisi altında kalmıştı. O yıllar da, bu duygunun karakterini çizmekteydi. Theophile Gautier, bu konuda:

"Bugün artık kimsenin anlayamadığı bir aşk, bir cesaret ve bağlılıkla, ideal şiir ve sanatın hürlüğü için savaşıyan gençlerin arasına katılmak şerefine biz de nail olmuştuk, şimdiki nesiller, o çağdaki fikir kaynaşmalarını öyle kolay kolay gözlerinde canlandıramazlar, Rönesans'a benzer bir hareketti o. Yepyeni bir canlılık veren bir özsu kaplamıştı her yeri, hava sarhoş ediyordu insanı, herkes lirizme (kişinin kendi duygularını içli bir dille anlatan deyiş), sanata delicesine aşıktı." demektedir.³²

* Dinde tecrübenin, kişisel katılımın önemini vurgulayan akım. Dinde bilişsel öğeden vazgeçerek, kişinin kendisini öne sürmesine, vakfettesine önem veren, her şeyi bir kenara koyarak, içsel tecrübe ve yaşantıyı ön plana çıkartan tavır.

** Chateaubriand şöyle demiştir: " Deha, insanın kendi anılarından oluşur."

³¹ Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar*, cilt V, 3. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 339-340.

³² Theophile Gautier, *Romantizmin Tarihi...*, s.

XVIII. yüzyıldan başlayarak hemen hemen hiçbir ülke bu akımın etkisinden kurtulamadı, felsefe, toplum, gelenek ve görenekler, toplumsal ya da siyasal devrimlerde çok önemli bir rol oynadı ve bütün bilim dallarını etkiledi. Geçen zamana ilişkin bütün temalar çoğunlukla XVIII. yüzyıldan kaynaklandı, bu temalar, yıkıntı tutkusu, tarih, efsane duygusu ve düş gibi konulardan ibarettir. Yıkıntıları ve geçmiş zamanı konu alan şiir anlayışı, antikite merakı, Winckelmann'ın* arkeolojik kazı çalışmaları ve 1755 yılına doğru Herculanium ve Pompei'nin bulunmasıyla giderek daha fazla yaygınlaşmıştır.³³

Romantizm'de ressam, yaptığı manzara resimlerinde, melankolisinin ya da düşlerinin uzantısını yansıtır. Gerçekte sanatçının, bir manzara ya da görünümün doğrudan gözlemine değil, duygusal yapısına göre etkilendiği konuları seçmesi önemlidir. Tablolarda geçmişten bir izlenim ya da gizemli bir doğa görünümü yer almalıdır.³⁴

Romantik akım, genel olarak her yerde, kendisine yeni eğilimler getirenlerden ve öncülerinin her birinin özelliklerinden beslendi. Bununla birlikte, bir tek romantizmden söz etmek kadar, onu zaman ve mekanla sınırlandırmaya kalkışmakta güçtür.³⁵ Çünkü Romantizm'de sanatçı doğrudan kendisine yönelmiştir. Duyguları, iç dünyası, kendi gücü, onun tek kaynağıdır. Bireysel olarak sanatçının kendini yorumlaması, kişiliğinin duygusal yanını en iyi biçimde anlatabilmesi en temel özelliktir. Genel olarak akılla yönlendirildiği varsayılan tüm sanat anlayışlarının ve biçim düzenlerinin de karşıtıdır.³⁶

* Winckelmann, 1717-1768 yılları arasında yaşamış Alman arkeolog ve sanat tarihçisidir. Yazılarıyla eski Yunan sanatına duyulan ilginin yaygınlaşmasına yol açmış, Batı resim ve heykel sanatının yanı sıra edebiyatını ve felsefesini de etkilemiştir. Gençliğinde eski Yunan kültüründen ve Homeros'tan etkilendi. 1748'de Dresden'de Büнау Kontunun kütüphanecisi olduğu sırada Yunan sanatını yakından tanıdı. 1755'de Yunan resim ve heykel sanatındaki yapıtların taklit edilmesi üzerine düşünceler adlı yapıtını yazdı. Sanat tarihinin ayrı bir uzmanlık dalı, arkeolojinin de beşeri bilimlerin bir kolu olarak ele alınmasının Winckelmann ile başladığı söylenebilir, çok istediği halde Yunanistan'ı göremeden ölmüştür. Yunan toprakları gibi Yunan sanatı da onun için görmekten çok, düşünce ile ulaştığı bir ideal olarak kaldı. Uzun süre İtalya'da yaşadı, Roma'ya gittiği bir sırada tanıştığı bir dolandırıcı tarafından çalışma masasında bıçaklanarak öldürüldü. Winckelmann'ın klasik sanata duyulan ilginin artmasında ve sanatta Neo-Klasik akımın başlamasında büyük etkisi olmuştur. Onun Pompei ve Herculanium'a yaptığı ziyaretlerin sonucunda yazdığı "Herculanium Üzerine Mektuplar" adlı eseri, amatör hazine avcılarının hatalarını gösteren ve kazıların uzmanlarca yapılmasının gerekliliğini belirten yazıları içerir. Bütün bu çabaları ona "Arkeolojinin Babası" denilmesine neden olmuştur.

³³ Francis Claudon, *Romantizm Sanat...*, s. 7.

³⁴ Francis Claudon, *Romantizm Sanat...*, s. 15.

³⁵ Francis Claudon, *Romantizm Sanat...*, s. 12-13.

³⁶ Ahmet Atan, *Resimli Resim...*, s. 308.

Charles Baudelaire*'nin dediği gibi: “Artık bütün ülkelerin sanatçıları, Aynı zamanda hem özneyi, hem de nesneyi, sanatçının dışında dünyayı ve bizzat sanatçıyı kapsayan etkileyici bir büyü yaratabileceğini” biliyordu. Rene Huyghe'e gelince, o da şöyle bir sonuca varmaktadır:

“Romantizm, insanların ağır bir evrimlerinin sonunu simgeler. Bu insanlar kendi varlıklarını farklı kavıyorlardı, evreni ve evrenle kurmuş oldukları ilişkileri başka başka kavıyorlardı. Rönesans ile XVIII. Yüzyıl arasını kapsayan dönemde güçlü bir şekilde temel atmış olan uygarlık, büyük bir sarsıntıyla alt üst oldu. Katmanların üzerinde durduğu katmanlar düzenini bozdu. En gizli kalmış, en diplerde yer alan katmanlar ortaya çıkıp yüzeyin yapısını çökerttiler. Avrupa kendinde, kendisiyle ilgili olarak kesinlikle düşünmemiş olduğu daha karmaşık, daha zengin ve daha hareketli bir Avrupa keşfetti. Şaşkınlıkları henüz sona ermedi. XX. Yüzyılın henüz sonuçlarını değerlendirmekten uzak olduğu bir bunalımı hızlandıran dünya tamamen değişecektir.”³⁷

Sonuç olarak, Romantizmi öznellik kavramı ile eş tutabiliriz. Çünkü kendisiyle sürekli karşılaştırma yapılan Neo-Klasik akımda, bu olgu her zaman ikinci planda tutulmuş ve katı kuralcılık anlayışı daha ağır basmıştır. Onun için, bu sıklığın hemen ardından gelen Romantizmde insanlar, içsel dünyalarındaki hüznü de, mutluluğu da, ölüm ve yaşamı da büyük taşkınlıklarla dışa vurmuş, hatta aşırı duygusallıkları, onları ölümle neticelenecek sonuçlara kadar götürmüştür.

Lamartine'nin dediği gibi: “Yüksek usandırır, güzel aldatır, sanatta ancak etkili olan ölmez, bir damla göz yaşında, dünyanın bütün kitaplıklarından çok deha vardır”.**

2.1.1. Giovanni Battista Piranesi (1720-1778)

Giovanni Battista Piranesi, İtalyan özgün baskı sanatçısı, mimar ve kuramcısıdır. Venedik Cumhuriyeti'nin bir parçası olan Treviso yakınındaki Veneto Mogliano'da doğdu. Roma ve çevresindeki Roma dönemi yapılarını betimlediği büyük boy özgün baskılarıyla bu kentin ünlenmesinde ve Yeni-Klasik akımın doğmasında önemli rol oynamıştır. 1740 yılında yirmi yaşındayken Venedik elçisinin ressamı olarak Roma'ya gitti, dönemin önde

* 19. yüzyılın en önemli Fransız şairlerinden. Yaşadığı dönemde, kurulmakta olan modern Paris'in metropol yaşantısı üzerine inşa ettiği edebiyatı ve eleştiri yazıları modernist estetiğin habercisi sayılır.

³⁷ Francis Claudon, *Romantizm Sanat...* s. 26.

** Orhan Hançerlioğlu'nun Felsefe Ansiklopedisi kitabından alınmıştır.

gelen özgün baskı ustalarının yanında çalıştı. 1745'te Roma'ya yerleşti. Yaşamı boyunca iki bin kadar levha yaptı. 1745 dolaylarında yaptığı "Carceri" (Zindanlar) adlı baskı çalışmaları, erken dönem ürünlerinin en güzelleridir. Bu dizide içleri garip idam sehpaları ve işkence aletleriyle dolu eski Roma ve Barok yapı kalıntıları betimlenmiştir. Piranesi'nin olgunluk dönemi yapıtları arasında 1748-78 yıllarında tek tek yapılmış baskılar, Roma manzaraları ve Paestum'da ki eski Yunan tapınaklarının görüntüleri vardır.³⁸

Piranesi'nin, Zindanlar isimli çalışmasında özellikle fantastik mimari mekan görünüşleri vardır. Bu çalışmalarında, düşsel olarak inşa edilmiş romantik bir dünya tasarlayarak, kendisinden sonra gelecek anti-ütopyaların, hatta bilimkurgu yapıtlarının başvuracağı kimi görsel teknikleri ilk kez kullanmıştır. Ayrıca yazdığı kitaplar ve yaptığı gravürleri aracılığıyla dünya çapında yaygın etkileri olacak bir imgesel üretim yarattığı görülmektedir. Aynı zamanda mimar olan Piranesi, inşa ettiğinden çok kuramsal yazılar yazan ve çizimler üreten önemli bir mimar ve sanatçısıdır.³⁹ Uzun bir hastalık döneminden sonra 1778'de Roma'da öldü ve Santa Maria del Priorato kilisesine gömüldü. Roma kalıntıları, onun büyük bir heves ve şevkle tutkun olduğu konulardır ve 1777-78 arasında "Paestum'daki Büyük Yapı Kalıntıları" (Paestum görünüşleri adlı bir koleksiyon) isimli bir eser yayınlamıştır.⁴⁰

Piranesi'nin olgunluk dönemi yapıtları arasında ise, 1748-78 arasında tek tek yapılmış baskılar, Roma manzaraları ve Paestum'da ki eski Yunan tapınaklarının görüntüleri vardır.⁴¹

Piranesi'nin eserlerini görsel açıdan yorumladığımızda, onun bir İtalyan olarak kendi ülkesinin geçmişte yaratmış olduğu uygarlıklara derin bir tutkuyla bağlı olduğu ve eserlerini en ince ayrıntısına kadar realist bir biçimde resmettiği açıkça görülmektedir. Yaptığı mimari çizim ve gravürlerde, zaman sanki binlerce yıl öncesinde durmuş gibidir. İster kendi çağında olsun, ister günümüzde olsun bizleri Antik Roma görünüşlerinin içindeymiş gibi hissettirmektedir.

³⁸ "Giovanni Battista Piranesi", *Ana Britannica*, cilt: XXV, s. 289-90.

³⁹ Giovanni Battista Piranesi 1720-1778 Tek Kişilik 18. Yüzyıl.

<C:\Documents and Settings\Administrator\Desktop\BoyutPedia.mht> (23.05.2011)

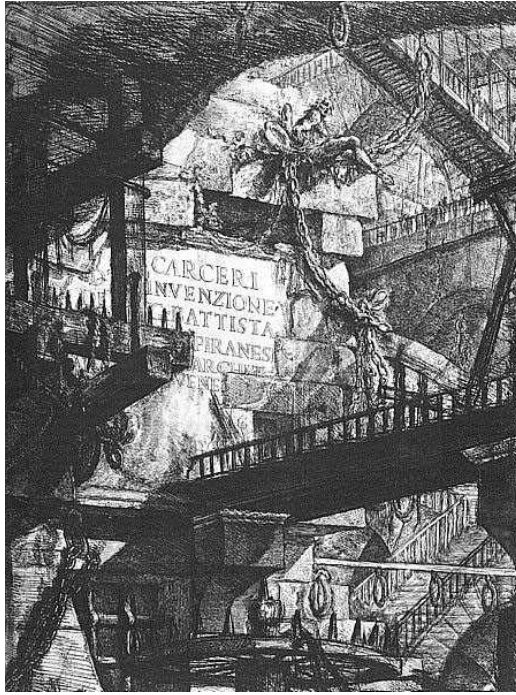
⁴⁰ Giovanni Battista Piranesi

<C:\Documents and Settings\Administrator\Desktop\Giovanni Battista Piranesi - Wikipedia, the free encyclopedia.mht> (18 05.2011)

⁴¹ "Giovanni Battista Piranesi", *Ana Britannica*, cilt: XXV, s. 289-90.

Eserlerini çoğunlukla siyah-beyaz olarak çalışması, özellikle de *Carceri d'invenzione* (Hayali Zindanlar) isimli büyük boyutlu gravür dizisini bu şekilde yapması, konuya gösterdiği duyarlılık açısından da önemlidir ve Romantizm etkileri yoğun olarak sezilmektedir. Piranesi, Roma'dan görünüm, antikçağ kalıntıları ve Paestum'dan görüntüler gibi çok sayıda büyük boy levha içeren derlemeler yayınlamak yoluyla, antikçağ zevkinin Avrupa'da yayılmasına katkıda bulunmuş önemli bir sanatçıdır.⁴²

⁴² "Piranesi (Giovanni Battista)", *Büyük Larousse*, XVIII. Cilt, s. 9383.

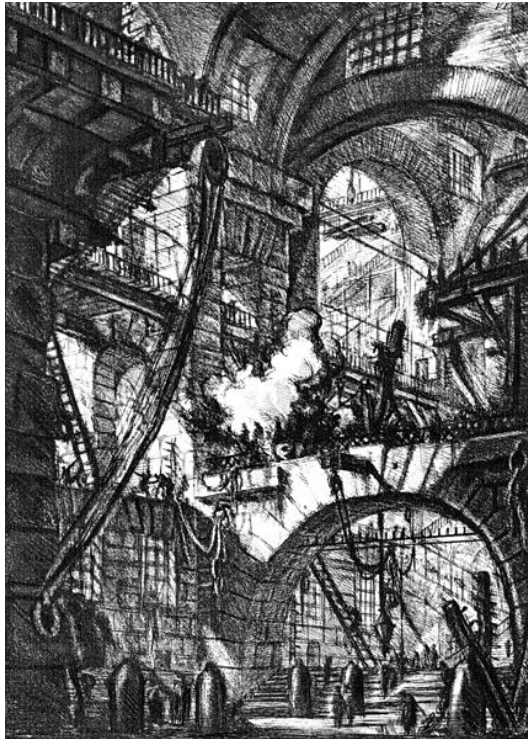

Resim 13

Giovanni Battista Piranesi, *Hayali Zindanlar*, 1761, Gravür.

Image: 540 x 410 mm, Plate: 548 x 415 mm, Sheet: 787 x 585 mm.

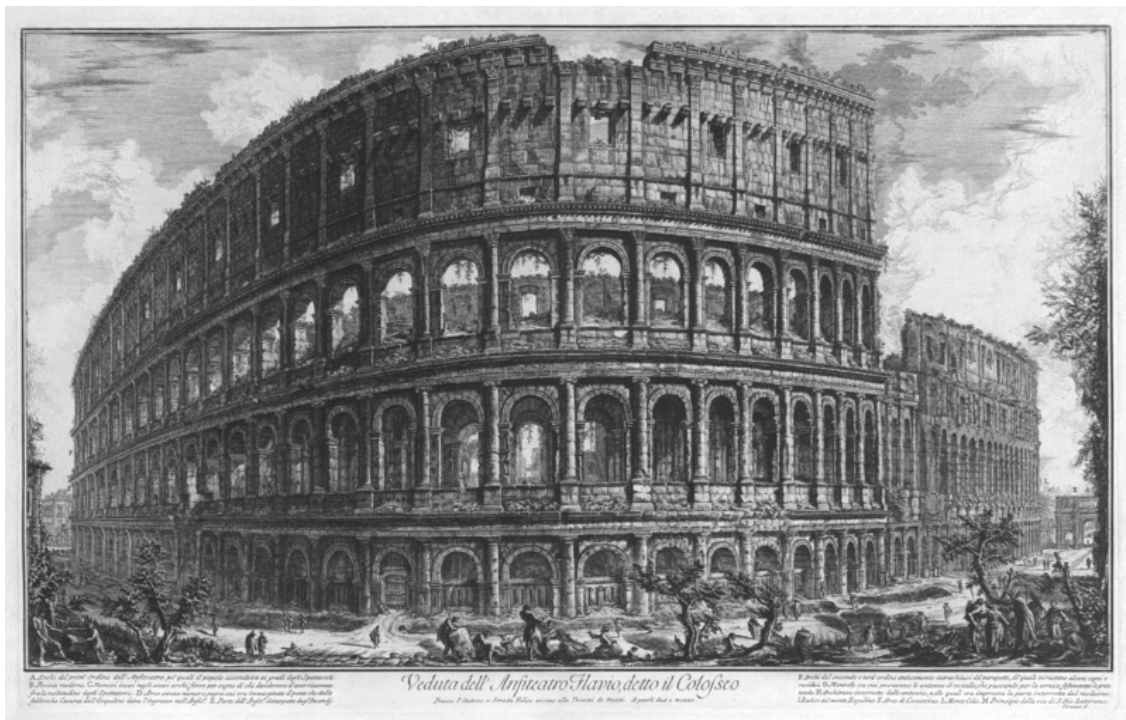
The Art Institute of Chicago

Resim 14

Giovanni Battista Piranesi, *Tüten Ateş*, 1745

Fine Arts Museums of San Francisco

Resim 15

Giovanni Battista Piranesi, Colosseum, 1757, Drawing,

444 x 701 mm.

2.1.2. Hubert Robert (1733-1808)

Fransız ressam Hubert Robert, Babasının hizmetkarlığını yaptığı Choiseul Dükü'nün Roma'ya büyükelçi olarak atanması nedeniyle sanat eğitiminin büyük bir bölümünü İtalya'da yaptı. Buraya yaptığı yolculuklarda anıt, kalıntı ve peyzaj taslaklarını çoğalttı. Pannini ve Piranese'nin yıkıntı resimlerinin etkisinde kaldı. Ülkesine döndükten sonra da Paris'te bu tarzın öncüsü oldu.⁴³

Robert, kayda değer uzunca bir zamanını, hemen hemen onbir yılını Roma'da geçirmiştir. Orada Fransız Akademisinde kaldı ve yaptığı çalışmalarla kendi geçimini sağladı. İtalyan Giovanni Panini'den esinlenmiş ve antik temayı eserlerinde oldukça fazla kullanmış bir sanatçıdır.⁴⁴

1754 yılında Roma'da iken, mimari konuları işleyen ünlü baskı ustası Giambattista Piranesi ile, dost oldu ve birlikte çalıştı. 1759'da, Başkeşiş Sainte-Non ve Fransız ressam Jean-Honore Fragonard ile Güney İtalya ve Sicilya'yı dolaştı. 1765'te Paris'e döndükten sonra Fransız Kraliyet Akademisi'ne üye oldu. İtalya'da yaptığı çizimlerden yararlanarak resimler gerçekleştirdi. Ayrıca Versailles'da yapılan İngiliz bahçesinin tasarım çalışmalarını yönetti.⁴⁵ Sanatçı için antikite, geçmişi büyük bir heves ve merakla ele alıp incelemek ve eskiden yaşanmış olan o anın canlılığını vurgulamaktır, yoksa onu yeniden yaşatmak amacı yoktur. Antikiteyi bir dekor olarak kabul etmiştir.⁴⁶

⁴³ Francis Claudon, *Romantizm Sanat...*, s. 103.

⁴⁴ Hubert Robert

<http://en.wikipedia.org/wiki/Hubert_Robert> (06.06.2011)

⁴⁵ "Robert, Hubert", *Ana Britannica*, cilt: XXVI, s. 284. 1993

⁴⁶ Semra Germaner, *XVIII. YÜZYIL AVRUPA...*, s. 65.

Resim 16 Robert Hubert

Venüs'ün Heykeli ve Marcus Aurelius Anıtı ile Birlikte Yuvarlak Tapınak Kalıntılarının Olduğu Manzara
Tuval Üzerine Yağlı Boya, 165 x 268 cm

Resim 17

Hubert Robert, *Roma Kalıntıları*

Francis Claudon, *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*, s. 15

Resim 18

Hubert Robert, *Dor Tapınağı Kalıntısı*, 1783

Tuval Üzerine Yağlıboya. 129 x 182.5 cm

The Golitsyn Museum, Moscow. 1886

Resim 19

Hubert Robert, 1796

Kalıntılar Arasında Bir Sanatçı

Pen and brush, Indian ink and watercolour over preparatory pencil drawing. 26.3x37.6 cm

Resim 20

Hubert Robert, *Ressamlar*, 1790

Tuval Üzerine Yağlıboya, 24x32

Robert, gördüğü harabelerden çok fazla etkilenmişti, bundan dolayı ona “Kalıntıların Robert’i” lakabı verildi. O bir ressam olarak yeteneğinden çok, boyadığı nesnelere işlerken, onlara kattığı canlılık ve anlatmak istedikleri ile öne çıkmış bir sanatçıdır. Ayrıca faaliyetlerinin yanı sıra, cüretkar kişiliği ve birçok macerası da toplumda genel bir hayranlık ve sempati uyandırmıştı. 15 Nisan 1808’de beyin kanamasından öldü.⁴⁷

Sanatçının özellikle Resim-19 ve 20’de görülen eserleri, onun Antik Roma ve kalıntılara olan tutkusunu net olarak göstermektedir. Büyük boyutlu kazı buluntularının üzerinde, adeta melankolik bir biçimde onlarla bütünleşerek, ya poz verir bir durumdadır ya da çizim yapan ressam konumundadır. Yukarıda belirtildiği gibi, maceracı kişiliği ve antik imgeleri kullanımındaki zengin görsel anlatımı, onu Romantizm’e yakınlaştıran önemli birer ip uçlarıdır.

⁴⁷ Hubert Robert
<http://en.wikipedia.org/wiki/Hubert_Robert> (06.06.2011)

2.2. XVIII. Yüzyıl Batı Resim Sanatında Batı Anadolu Antik Kültüründen Etkilenen Sanatçılar

Kültür, birçok kaynaktan, toplumların geçmişlerinden devraldıkları ve kendilerinin de katkıda bulunarak, sonraki nesillere aktardıkları maddi ve maddi olmayan mirasın bütünüdür ve doğanın yarattıklarına karşılık, insanın yarattığı her şey, olarak tanımlanmaktadır.

Yüzyıllar boyunca her toplumun kendine özgü inanışları, mitosları ve efsaneleri olmuştur. Yaratılan bu mitoslar ve inanışlar da gelenekler aracılığı ile nesilden nesile geçmektedir.⁴⁸ Üzerinde yaşamış olduğumuz Anadolu coğrafyası da, sayısız uygarlıkları bereketli topraklarında barındırmış ve günümüz Avrupa toplumlarının kültürel anlamda temelini oluşturmuştur denilebilir.

Özellikle XX.Yüzyıl'da yapılan araştırmalar, Anadolu'nun dünyanın en eski yerleşme bölgelerinden biri olduğunu, en eski uygarlıkların burada kurulduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Anadolu'nun çok önemli bir geçit yeri üzerinde bulunması, bölgenin uygarlığı üzerinde, tarih öncesi çağlardan beri büyük bir rol oynamıştır. Anadolu, bu yüzden birçok yabancı uygarlıkların etkisi altında kalmışsa da, kendi geleneklerini, göreneklerini, kültürünü ve ekonomisini her zaman koruyabilmiştir.⁴⁹

Oldukça eskiye dayanan tarihi ile bir kültür merkezi olan Anadolu ve özellikle bu tez çalışmasında vurgulamaya çalıştığım Anadolu'nun Batı bölgeleri, kuzey köşesi Çanakkale'den, güney köşesi Kriyo Burnu'na ve onun yanındaki burunda yükselen Knidos (Datça Yarımadası'nın batı ucunda yer alan kent) örenine kadar Anadolu, güneye yönelmektedir.⁵⁰

Bütün hayatını Anadolu'ya, Anadolu insanına ve Anadolu'da doğup gelişen kültürel değerlere adanmış olan kıymetli yazarımız Cevat Şakir Kabaağaçlı'da, (Halikarnas Balıkçısı) Anadolu Yarımadası'nın, Akdeniz ve Avrupa uygarlıklarının yaratıcısı

⁴⁸ Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, 17. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007, s.11.

⁴⁹ "Anadolu", *Hayat Ansiklopedisi*, cilt: I, s. 230-235.

⁵⁰ Halikarnas Balıkçısı, *Hey Koca Yurt*, 2. Baskı, Hür Yayın ve Ticaret A.Ş., İstanbul 1977, s. 30.

olduğunu belirtmiş ve tüm Akdeniz uygarlıklarının beşiği Anadolu'dur demiştir. Yazar bu savını şöyle açıklamaktadır:

Haritalarda Anadolu hiçbir zaman tarihte oynadığı başrolü belirtecek biçimde gösterilmez. Anadolu, sadece Asya'nın Batı'ya doğru uzanan bir köşeciğidir. Klasik çağlar tarihinde Anadolu, sırasıyla, İran, Makedonya ve Roma imparatorluklarının bir vilayeti olarak gösterilir. Oysa Anadolu, Asya, Avrupa ve Afrika'nın, yani üç büyük kara parçasının birleştikleri yerde, bu kıtaların birinden ötekine geçene köprülük etmiş bir yerdir. Göç eden insan yığınları ve istila için yürüyen fetih orduları hep Anadolu'nun üzerinden geçtiler. Buldukları halkı öldürmediler ama hep onlara karıştılar. Son olarak biz Türkler geldik ve onlara karıştık. Öyle ki, biz Amerikalılardan bile daha melez olduk, bundan ötürü vakit vakit Anadolu'ya gelmiş ve bu yurda kısa ya da uzun bir süre sahip olmuş ne kadar insan varsa damarlarımızda hepsinin de kanı vardır. Her ne kadar kültür sorunu bir kan sorunu değilse de, yabancımız sayarak yadırgadığımız şeylerin biz, hem fiilen, hem de hukuken mirasçısıyız. Batı irfanı denilince yabancı bir irfan sanıldı, oysa Batı kültürünün beşiği Anadolu'dur. Batı çocuklarına okutulanların çoğu Anadolu'nun eski efsaneleridir. Biz burada o kültürü yaratmış olan insanların çocuklarıyız. Batı'nın çiçeklerini alıp, artık kurumuş olan eski ağacımızın dallarına pamuk ipliğiyle bağlamaya ne hacet vardı? O çiçekleri açan gövde ve kökler, bizim topraklarımızdaydı.⁵¹ Dünyanın ilk büyük epik şiiri, yani İlyada'da, Anadolu'da gün yüzü gördüğü gibi, dünyanın ilk düzyazısı, yani Herodotos Tarihi de Anadolu'da çıktı.⁵²

Gerçekten de Yunanlılara mal edilen tanrı ve efsanelerin büyük çoğunluğu Anadolu kaynaklıdır. Cevat Şakir'in, Anadolu Tanrıları adlı yapıtında da belirttiği gibi Thales, Anaksimandros, Anaksimenes, Pythagoras, Epiktetos ve daha pek çokları gibi Yunanlı sayılan düşünürler, sanatçılar, ozanlar, bilim adamları Anadolu'ludur. Hesiodos'un da babası Anadolu'dan göçmüştür. Etrüskler, Hititler, Urartular ve daha pek çok uluslar Anadolu'dan geçmişler ve büyük uygarlıklarını Anadolu'da kurmuşlardır. Romalılar, kökenlerini Aineias* yoluyla Anadolu'nun Troia sına bağlarlar. Birçok İngiliz tarihçileri Londra'nın eski adının Troynovant, bir başka deyişle Yeni Troia olduğunu, bu kenti Troia ırkının kalıntılarının kurduğunu ileri sürmüşlerdir. Ne var ki Troia, Yunan emperyalizminin yok ettiği bir Anadolu uygarlığı olduğu halde, Yunan kaynaklı sayılmıştır.⁵³

⁵¹ Halikarnas Balıkcısı, *Anadolu Efsaneleri*, 10. Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2001, s. 14-15.

⁵² Halikarnas Balıkcısı, *Anadolu Efsane...*s. 18.

* Tanrıça Afrodite ile Troya'lı prens Ankhises'in oğlu Aineias, Homeros'un İlyada destanında önemli bir rol oynamıştır.

⁵³ Halikarnas Balıkcısı, *Anadolu Tanrıları*, 9. Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2005, s. 11

XVIII. yüzyılda Avrupa’da yaşanan teknik ve bilimsel gelişmeler sonucunda, deniz aşırı ülkelere açılan Batı toplumu, kendilerine doğal ve egzotik gelen konulara yönelmiştir. Server Tanilli’nin belirttiği gibi, bu yüzyıl Avrupa için bir “merak çağı”dır ve hemen bütün gözler doğanın, toplumun ve insanın taşıdığı sırlara çevrilmiştir. Yaşanan bu ilgi ve merak nedeniyle, diplomatlar, gezginler ve sanatçılar, başka toplumlara özgü sanatsal ve kültürel öğeleri, yerinde görüp incelemek adına, seyahatlerde bulunmuşlardır. Bu bağlamda çeşitli meslek dallarından pek çok kişi (diplomat, arkeolog, ressam vb..) Anadolu’ya da gelerek incelemelerde bulunmuştur.

Çok çeşitli kaynaklardan araştırmalar yapılmasına rağmen, özellikle Luigi Mayer hakkında gravür ve resimleri hariç, hayatı konusunda çok sınırlı bir bilgi mevcuttur. Sır Charles Fellows ile ilgili olarak da, Hasan Serkan Kırca tarafından yazılmış olan Yüksek Lisans tezi ve Antik Likya bölgesi üzerine yazılmış olan kitaplarda, Fellows ile ilgili olarak geçen konulardan (yaptığı kazılar ve ortaya çıkardığı tarihi eserler, yazdığı kitaplar, seyahatnameler gibi.) derleme yapılarak bilgiler toplanmaya çalışılmıştır. Bu seyyah-sanatçılarla ilgili olarak ayrıca, 1800’lü yıllarda bizzat yerinde görerek gravürlerini yaptıkları antik kentleri, günümüzdeki durumlarıyla birlikte karşılaştırma yaparak inceledim ve değerlendirdim.

2.2.1. Luigi Mayer

Tezin kapsamı içinde, XVIII. yüzyılda Batı Anadolu antik kültüründen etkilenen iki sanatçıyı incelemek istedim. Bunlardan ilki, Luigi Mayer'dir. Mayer, XVIII. yüzyılda, Doğu'nun büyüüne kapılıp bu coğrafyayı resimleyen Avrupalı ressamların önemli temsilcilerindendir. [Sanat](#) eğitimini İtalya'da aldı. 1771'de St.Luc Akademisi'nin desen ödülünü kazanarak dikkatleri üzerine çekti. Aydınlanmacı düşüncelerden etkilenerek antik uygarlıkları resimledi. Bu amaçla 1776-1792 arasında İstanbul'da görev yapan İngiltere Büyükelçisi Sir Robert Ainslie'nin Anadolu'daki arkeoloji gezilerine ressam olarak katıldı.⁵⁴

Mayer'in, Arkeoloji ve Sanat Yayınları arşivinden bulduğum Telmessos Antik Tiyatrosuna ait olan bu resimde, (resim-21) kalıntı, denizin kenarındadır ve çoğunlukla sağlam bir görünümündedir. Giriş kapısı, sahne, cavea gibi bölümler çok net bir şekilde izlenmektedir. Resimde yer alan insan figürleri, dönemin giysileri ve ulaşım konusunda belge niteliğindedir. Eser, realist bir üslupta resmedilmiştir.

Günümüzdeki görüntüde ise (resim 22) tiyatro, eskisine oranla çok daha fazla tahrip olmuştur. Bunun öncelikle doğal afetlerden kaynaklanan nedenleri vardır. Çünkü, 1856 yılında büyük bir deprem meydana gelmiş ve yapıların yıkılmasına neden olmuştur. Bu olaydan yüz yıl sonra meydana gelen ikinci bir depremde, Fethiye gibi bu kalıntılarda yok olmuştur.* Bir başka kaynak olan Nevzat Çevik'in "Taşların İzinde Likya" adlı kitabından öğrendiğimiz kadarıyla da tiyatro kalıntıları, 56 depreminden sonra liman alanı oluşturmak amacıyla denize dökülmüştür.

⁵⁴ Luigi Mayer

<C:\Documents and Settings\Administrator\Desktop\Luigi Mayer SanatLog.mht> (10.05.2011)

* İlhan Akşit'in "Işık Ülkesi Likya" kitabından alınmıştır.

Resim 21

Luigi Mayer, *Telmessos Tiyatrosu*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları Arşivi.

Resim 22

Günümüzde Telmessos Tiyatrosu, Fethiye Müzesi Arşivi

Resim 23

Luigi Mayer, *Muğla-Fethiye-Telmessos Yakınlarında Bir Kaya Mezarı*, London, 1804

Milli Kütüphane-Ankara, 1961

“Gravürlerle Türkiye” kitabından, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.

2.2.2. Sir Charles Fellows

Sir Charles Fellows, Nottingham'da 1799 yılında bir bankerin oğlu olarak dünyaya geldi. 1832 yılında başladığı seyahatinde İtalya, Yunanistan ve Ortadoğu'ya ait birçok çizimler yapmıştır. Gezgin C. Fellows ilk olarak 1838 yılının 12 Şubat'ında Türkiye'ye gelmiştir. Amacı Lydia, Mysia, Bithynia, Phrygia, Pisida, Pamphlyia, Lycia ve Caria antik bölgelerini gezmektir. 1838 yılında antik Likya'nın başkenti Ksantos'un kalıntılarını bulmuştur.⁵⁵

Ksanthos antik kenti daha önce de bilinmesine rağmen, şehrin Batı dünyasına tanıtılması Sır Charles Fellows yardımıyla olmuştur. İlk ziyaretinde özellikle Likya heykeltıraşlık eserlerinden çok etkilenmiştir.⁵⁶ 1839 yılında *A Journal Written During an Excursion in Asia Minor* (Küçük Asya Gezisi Günlüğü) adlı eserini yayımladı. Yayımladığı bu eser Lord Palmerston'u öylesine etkiledi ki dönemin padişahından Likyalılara ait eserlerin ülkesine nakli için izin istedi. Fellows 1839'un sonlarına doğru Likya'ya geri döndü. Ardından 1841 yılında *An Account of Discoveries in Lycia* (Likya'daki Keşiflerin Önemi) isimli eseri yayımladı. 1841 yılındaki seyahatinde yetmiş sekiz sandık dolusu Likya heykelini ve çok sayıda mimari eseri İngiltere'ye götürme izni alarak bunları ülkesine götürmüştür.⁵⁷ Fellows'un keşfettiği ve kaydettiği sanat eserlerinin British Museum'a taşınması için H.M.S. Beacon, 1842 yılında Yarbay Spratt eşliğinde gönderilmiştir. İki ay boyunca denizciler söz konusu anıtları paketlemek ve taşımak işiyle uğraşmışlar, yaklaşık yetmiş kasa dolusu heykel ve yazıt İngiltere'ye ulaşmıştır.⁵⁸

Anadolu'nun ilk kâşiflerinden olan Sir Fellows, Anadolu'da Helenistic dönem öncesi birçok antik şehri gün ışığına çıkarmıştır. Fellows'un üç ay süren bu seyahati o güne kadar yaptığı en kapsamlı gezi olmuştur. İkinci gezisi esnasında yaklaşık on üç eski Likya şehrini keşfetmiştir.⁵⁹

⁵⁵ Kırca Hasan Serkan, İngiliz Seyyah Sır Charles Fellows'un Eserlerinde Türkiye ve Türk İmajı, (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

⁵⁶ George Bean, *Eski Çağda Lykia Bölgesi*, (çev. Hande Kökten), İstanbul, 1998, s. 51.

⁵⁷ Kırca Hasan Serkan, İngiliz Seyyah Sır Charles Fellows'un Eserlerinde Türkiye ve Türk İmajı, (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

⁵⁸ George Bean, *Eski Çağda...*, s. 51.

⁵⁹ Kırca Hasan Serkan, İngiliz Seyyah Sır Charles Fellows'un Eserlerinde Türkiye ve Türk İmajı, (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Fellows Türkiye seyahati boyunca İzmir, Bergama, Assos, Bursa, İznik, İstanbul, Kütahya, Sagalonus, Selge, Antalya, Perge, Aspendos, Side gibi birçok şehirden geçmiştir. İngiltere müzesinin mütevellî üyelerinin isteğiyle Likya'ya üçüncü kez ziyarette bulunmuştur. Diğer tüm ziyaretlerinde olduğu gibi bu ziyaretinde de tüm masraflarını kendisi karşılamıştır.⁶⁰

Fellows'un 1844 yılındaki dördüncü gezisi bölgeye yaptığı en başarılı olan ziyaretti. Sir Charles Fellows, emrine verilen bir grup taşçı ve kraliyet donanmasıyla birlikte üçüncü ziyaretinden kalan kalıntıları topladı. Kantiyan şehrinin (Fellows, değerli bir taş olan Kantiyan mermerini İngiltere'ye nasıl aktardığını kaleme aldığı (The Xanthian Marbles; their Acquisition and Transmission to England) Kantiyan Mermerlerinin Bulunması ve İngiltere'ye Taşınması isimli eserini 1852 yılında yayımlamıştır) tüm kalıntılarını İngiltere'ye taşıdığı ve seyahatlerinde devletten hiç maddi destek almadığı için kendisine 1845 yılında Sir ünvanı verilmiştir.⁶¹

Hayatının geri kalanını çiftçilikle geçirdi. Fellows, Likya'da ve Batı Anadolu'da pek çok arkeolojik ve mimari eser bulmuştur. İngiltere'ye Türklere karşı aşırı sevgi ve hayranlık duyguları içinde dönmüştür. İki kez evlenen Fellows 1860 yılında Londra da göğüs zarı iltihabından hayatını kaybetmiştir. Likya ile ilgili çalışmalarını Travels and Researches in Asia Minor, particularly in the Province of Lycia (Özellikle Likya Eyaletindeki Seyahatler ve Araştırmalar) isimli eseriyle kaleme almıştır.⁶²

Fellows'un 1800'lü yıllarda Likya bölgesinde yapmış olduğu antik kalıntılara ait çizim ve gravürleri, günümüzdeki durumları ile karşılaştırmalı olarak incelersek, aradan geçen uzun zaman diliminde, ne gibi aşamalardan geçildiğini daha iyi anlarız.

⁶⁰ Kırca Hasan Serkan, İngiliz Seyyah Sır Charles Fellows'un Eserlerinde Türkiye ve Türk İmajı, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), 2010, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

⁶¹ Kırca Hasan Serkan, İngiliz Seyyah Sır Charles Fellows'un Eserlerinde Türkiye ve Türk İmajı, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), 2010, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

⁶² Kırca Hasan Serkan, İngiliz Seyyah Sır Charles Fellows'un Eserlerinde Türkiye ve Türk İmajı, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), 2010, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Resim 24

Charles Fellows. *Ksanthos. Kibernis ? "Harpy"*, dikme-mezar kabartmaları

Resim 25

Günümüzde Ksanthos Harpyler Anıtı

Likya kültürü, mimariden kabartmalara kadar hemen her alanda İ.Ö. 550 yıllarında parlamaya başlamıştı. Tabii bunda o devirde yaşanan siyasal birlik ve tutarlılık önemli bir rol oynamaktaydı. Bu etki de sanatta, özellikle de anıtlarda bir güç gösterisi olarak vurgulanmıştı. Dönemin yönetici konumundaki beyleri, halkının gözünde her zaman en savaşçı, en avcı ve en adil olmalıydı ki “Bey” olabilsin ve saygınlığı da her zaman kalıcı olsun. Onun için bu kişilerin mezarları dikmeler üzerindedir. Kabartmalarda görülen betimlemelerde çoğunlukla onların “Beyliğini” tanımlayan av ve savaş görüntüleridir.⁶³

Yukarıda görülen birinci resim, (resim 24) Fellows tarafından yapılan “Harpy”, dikme-mezar kabartmalarına ait bir çizimdir. Burada sırasıyla kabartmanın, en yukarısında kuzey taraf, ikinci sırada batı, üçüncü sırada güney ve en alt kısımda da doğu tarafı görülmektedir. Harpyler Anıtı, M.Ö. 480 yılına aittir. Yüzyıllar boyunca zor doğa koşulları altında yıpranmasına rağmen, heybetli görüntüsünden hemen hiçbir şey kaybetmemiştir. Bu bakımdan Fellows da anıt üzerindeki rölyefleri çok net bir şekilde çıkarabilmiştir. Figürler genellikle realist bir biçimde ve çizgisel olarak resmedilmiştir. Anıtı adını veren ve mitolojik kuşlar olan Harpyler, kabartmada sağ ve sol yönlere doğru uçmakta ve ölüme doğru geçişi simgelemektedirler. (ayrıca bkz. Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, s. 122.)

İkinci fotoğrafta görülen günümüzdeki Harpyler Anıtı ise, (resim 25) yine tüm görkemi ile ayakta durmaktadır fakat yukarıda anlatılan ve Fellows’un çizimlerini yaptığı orijinal kabartmalar, yine kendisi tarafından sökülerek (hatta pek çok arkeolog ve araştırmacıya göre kaçırılarak) British Museum’a taşınmıştır. Bizler bugün Ksanthos’ta, bu özgün rölyefleri değil alçı kabartmaları görmekteyiz.

⁶³ Nevzat Çevik, *Taşların İzinde Likya*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2007, s. 20.

Resim 26

Charles Fellows

Muğla-Fethiye-Telmessos yakınlarında bir kaya mezarı

Gravürlerle Türkiye kitabından, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları

Milli Kütüphane-Ankara, 1961

Resim 27

Günümüzde Telmessos Amynthas Kaya Mezarı

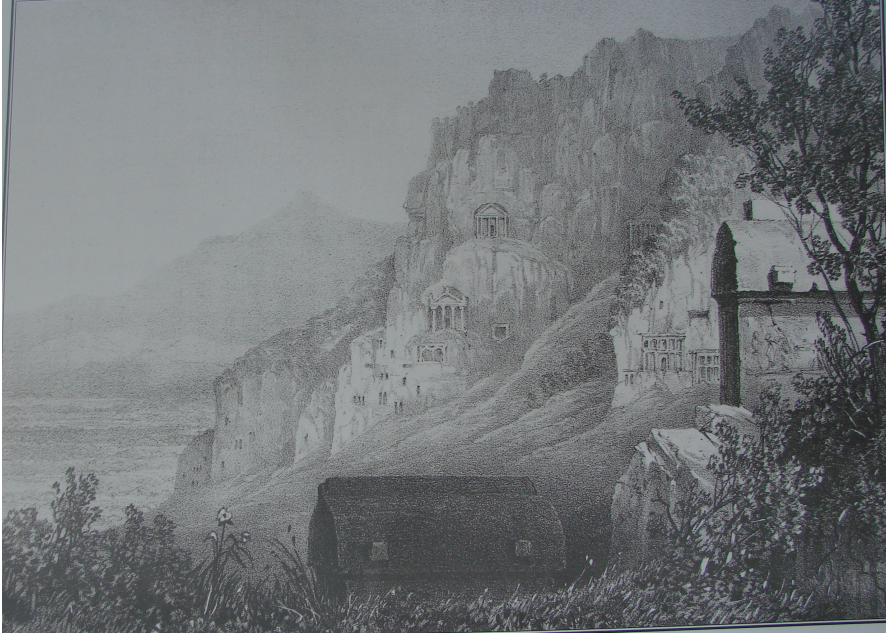
Sır Charles Fellows Türkiye'ye ilk kez 1838 yılında gelmiş ve yine aynı yıl içinde Likya bölgesinde de bulunmuştur. Yukarıda yapmış olduğu gravürde, Telmessos Antik kentinde bulunan ve Kral Amynthas'a ait olan bir kaya mezarının görüntüsü yer almaktadır. Bu mezar, tapınak tipli denilen bir mezar çeşididir.

Tapınak tipli mezarlar, ion düzeninde iki sütun, bir arşitrav ve alınlık içeren mezarlardır. Sütunların arkasındaki kapıdan mezar odasına geçilir, burada ölülerin yatırıldığı taş sedirler bulunur.*

Fellows'un bu gravürü, (resim 26) anıt mezarın tüm görkemine rağmen oldukça yalın ve net bir biçimde yapılmıştır. Neredeyse fotografik bir etki yaratacak kadar realist olarak çizilmiştir. Mezarın en ince ayrıntılarına kadar sağlam olarak kalabilmiş olması ise, Nevzat Çevik'in dediği gibi: "Likyalılar, kayaların kalıcı ve koruyucu gücüne her zaman sığınmışlardır." Bu nedenle de gerek deprem gibi doğal afetlerde, gerekse savaş ve istilalar gibi durumlarda, direnme güçleri hiçbir zaman kaybolmamıştır.

Resimde yer alan erkek figürü bizlere 19. yüzyıl Osmanlı Devleti giyimi ve yaşam tarzı hakkında genel bir bilgi vermektedir. Günümüzdeki Amynthas'ın Mezarına baktığımızda ise, (resim 27) Fellows'un dönemi ile günümüz arasında neredeyse iki yüz yıl gibi bir zaman bile geçmemiş olmasına rağmen, anıt mezar çok daha fazla yıpranmış, zarar verilmiş, hemen her yeri çizilip karalanmıştır. Ayrıca orta kısımdaki soldan birinci sütunda kırılmak üzeredir. M.Ö.6 Yüzyıl'dan itibaren insanlık tarihine ve kültürüne ışık tutan bir uygarlığa, insanlar tarafından, günümüzde layık olduğu değerin verilmemesi çok üzücü bir durumdur.

* İlhan Akşit'in "Işık Ülkesi Likya" kitabından alınmıştır. s.17.

Resim 28

Charles Fellows

Muğla-Fethiye Telmessos'ta mezarlar

Resim 29

Günümüzde Telmessos Kaya Mezarları

Charles Fellows' ait olan bir başka Telmessos gravürü ile bu bölümü tamamlayalım. (resim 28) Fellows, burada kaya mezarlarını oldukça uzak bir mesafeden panoromik olarak resmetmiştir. Kalıntıların, şehrin düzlüğünden ne kadar yüksekte olduğu net olarak görülmektedir. Burada da yine çizim gerçekçi bir üslupta ve en ince ayrıntısına kadar resmedilmiştir.

Günümüzdeki fotoğrafta ise, (resim 29) halkın üst taraftaki mezarlara kolay ulaşmasını sağlamak amacıyla yapılmış olan merdivenler ve tırabzanlar görülmektedir. Likya Uygarlığının izlerini taşıyan bu heybetli ve etkileyici mimari yapılar, bizden sonraki nesiller içinde sonsuz bir gurur kaynağı olarak kalacaktır.

3. BATI ANADOLU UYGARLIKLARINDA ANTİK KÜLTÜR

Anadolu coğrafyası, tarihe tanıklık eden sayısız uygarlıklara ev sahipliği yapmış, dönem dönem her gelen uygarlığı kendi potasında eritmiş ve dünya tarihine kültürel anlamda silinmez izler bırakmış bir bölgedir.

Ege Denizi kıyılarına, Troya Savaşlarının hemen ardından, Yunanistan anakarasından gelen kolonistlerin akınıyla yeni bir dönem başlamıştı. M.Ö. 11. yy da gerçekleşen bu kolonizasyon hareketi, İonia, (bugünkü İzmir ve Aydın illeri ve karşısındaki adalar) Aiolis (İzmir'deki Bayraklı Höyüğü) ve Karia (Muğla) kıyılarında yoğunlaşmıştı.⁶⁴

İonia denilen bölgede, felsefe alanında çok önemli filozoflar yetişmiştir. Bu filozoflar, dinden bağımsız olarak doğayı ve evreni anlamaya çalışmışlardır. İonia'da başlayan bu gelişme ile Batı kültürünün temelini oluşturan Yunan felsefesi, böylece Batı Anadolu topraklarında başlamış oluyordu.⁶⁵

İ.Ö.8.yy. sonlarına doğru, Ege kentlerinde belirgin ilerlemeler görülmüştür. Bu dönemde Aiol ve İon özellikleri ortaya çıkmaktadır. Aioller din, mitoloji, edebiyat, şiir, müzik gibi işitsel ve anlatıcı sanatlarda, ayrıca mimarlıkta ön plana çıkmışlar, İonlar ise, dünya ticareti, seramik, resim ve heykel sanatlarında üstünlük göstermişlerdir.⁶⁶

Ege'nin yükseliş evresi olan İ.Ö. 750-650 yılları arasında ise, insanlık tarihinin en büyük edebiyat eseri sayılan Homeros'un İlias Destanı ortaya çıkmıştır. Bu eser, geçmişte olduğu gibi bugünkü Batı dünyasının da ilk ve en büyük edebiyat eseridir. Homeros, eskiden beri bilinen ve birbirinden ayrı olan üç destanı, yani Helena'nın kaçırılışı, Troia Savaşı ve Akhilleus'un öfkesi adlı üç konuyu bu destanda bir araya getirmiştir. İ.Ö. 600-545 tarihlerinde ise filozoflar, dinsel kaygılardan uzak, objektif araştırma yöntemi ile,

⁶⁴ İsmail Gezgin, *Arkaik ve Klasik Dönemde Batı Anadolu*, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara 2007. (giriş)

⁶⁵ Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, 17. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007, s.13.

⁶⁶ Ekrem Akurgal, *Ege Batı Uygarlığının Doğduğu Yer*, 1. Baskı, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir 2000, s. 8.

Mısır ve Mezopotamya'dan aldıkları bilgiyi bilime dönüştürdüler ve böylece matematik, geometri ve tıp bilimlerinin ilk esaslarını ortaya koydular.⁶⁷

Birçok medeniyetin doğup geliştiği yer olan Anadolu, doğal güzellik ve zenginlikler bakımından da, gerek eski dönemlerde gerekse günümüzde, Dünya üzerindeki ayrıcalıklı yerini koruyabilmektedir.

3.1. Karia

Karia, Anadolu coğrafyasında Muğla ilinin tümünü kapsamaktadır. Karia sözcüğünün anlamı: “uç”, yani, baş, başkan, bey, dağ başı, doruk vb., anlamlara gelmektedir. Karia'lılar, Luvi (M.Ö. 2. bin ve öncesinde güney batı Anadolu'da yaşayan kavim) dilinden ve kültüründen büyük ölçüde etkilenmiş, İ.Ö. 1. binyıl da yaşamış Anadolu halkıydı ve en çok da Lydia'lılar ve Mysia'lılarla yakın ilişkileri vardı.⁶⁸

Herodotos'un anlattığına göre: Karia'lılar, eskiden Leleg adı altında adalarda oturlardı ve Minos uyruğundaydılar. Vergi vermezlermiş, yalnız Minos vergi istediği zaman, ona gemilerde çalışacak adamlar gönderirlermiş. Minos, savaşlar kazandığı ve birçok ülkeye baş eğdirdiği için, Karia'lı soyu da, o zamanlar soyların en ünlüsü ve en kalabalığı olmuş. Şu üç şeyi onlar bulmuşlardır ve Yunanlılar da onlardan almışlardır: Savaş başlığının üzerine konulan sorguç, kalkan üzerine işaretler kazımak ve bir de kalkanı tutmak için kulp yapmak da onların icadıdır. O zamana kadar kalkan elle kulpundan tutulmaz, boyundan geçirilen bir kayışla sol omuz üstüne alınır ve böyle kullanılırdı.

3.2. Lidya

Manisa ilinin doğusundan Afyonkarahisar iline kadar olan antik bölge Lidya Uygarlığı olarak bilinmektedir. Başkenti Sardes'tir. M.Ö. ikinci bin içinde Anadolu'ya gelip yerleşmişler ve üç sülale olarak hüküm sürmüşlerdir. Bu üç sülaleden ilki, Atyadlar, ikincisi, Heraklidler, üçüncüsü ise, Mermnadlardır. Heraklidlerin hakimiyeti M.Ö. 1200'deki büyük göç dalgası ile son bulunca, Lidyalılar, Mermnad sülalesi ile tarih

⁶⁷ Ekrem Akurgal, *Ege Batı Uygar...*, s. 37.

⁶⁸ Bilge Umar, *İlkçağda Türkiye Halkı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1999, s. 179-181.

sahnesine tekrar çıkarlar. Bu dönem M.Ö. 680-546 yılları arasındadır ve Kral Gyges, bu süreçteki ilk kraldır. Onun döneminde Lidya zengin bir ülkeydi, bunun nedeni de bölgede çıkarılan altındır.⁶⁹

Çoban Gyges'in kral oluşunun hikayesi şöyle anlatılır: Gyges bir gün dağda koyunlarını otlatırken ayağı bir çukura girer ve çukurun içine düşer. Çukurun içinde bir kapı vardır. Gyges kapıdan içeri girer ve orada bulunan bronz bir at görür, atın böğründe bir kapı vardır. Cesaret gösterip o kapıdan da içeri girer ve yerde yatmakta olan bir iskelet görür. İskeletin parmağında gördüğü altın yüzüğü alır ve parmağına geçirir. Yüzük, parmağında durduğu sürece görünmez olduğunun farkına varır. Bulunduğu yerden dışarı çıkıp şehre iner ve doğru kralın sarayına gider. Sihirli yüzük sayesinde kısa zamanda kralın has adamlarından biri olur. Kral tarafından ordunun komutanlığına yükseltilir.⁷⁰

Lidya kültürü, seramik işçiliğinde daha çok batı etkisinde kalmıştır. Lidya dili yazısı Arapça gibi sağdan sola doğru yazılıyordu. Kralların ve soyluların ölüleri tümülüslerle gömülüyordu, bu tümülüslerde bulunan altın ve gümüş eserler Lidya maden işçiliğinin en güzel örnekleridir.⁷¹

3.3. Mysia

Anadolu'nun orta batısında bulunan antik bölgedir. Kuzey'de Marmara Denizi, batıda Troas ve Aiolis, güneyde Lidya, doğuda Frigya ve Bitinya ile çevrili idi. Günümüzde Balıkesir ilinin tümünü içine almaktadır. Mysia (Misya) adı, Anadolu'ya Trakya ve Boğazlar üzerinden girmiş bir Trak kabilesi olan Mis'lerden gelmektedir, çok savaşçı bir halk olan Mysia'lılar, çeşitli devletlerin ordularında görev almışlardı. Kendi kabile özelliklerini yeni yurtları Anadolu'ya göç ettikten sonra da uzun süre korudular. İ.Ö. 7. yüzyılın başlarında Lidya'nın egemenliğini tanıdılar. İ.Ö. 547-46 dan sonra bölge Pers'lerin eline geçti. İ.Ö. 334'te Büyük İskender'in, onun ölümünden sonra da Seleukos Krallığının, İ.Ö. 190'da Pergamon kralı 2. Eumenes'in eline geçti. İ.Ö. 133'ten sonra da

⁶⁹ Selçuk Gür, *İlk İnsandan Selçuklu'ya Anadolu Uygarlıkları ve Antik Şehirler*, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 2007, s. 35.

⁷⁰ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 36.

⁷¹ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 37.

Roma'nın küçük asya eyaletine katıldı. Mysia'nın başlıca doğal zenginliği kereste ve madene dayanıyordu. Göknar ve meşe yönünden çok zengin olan bu ormanlar, gemi yapımı için zengin bir kaynak durumunda idi.⁷²

3.4. Troia

Troia, Doğu-Batı çatışmasının adeta sembolü haline gelmiş olan Troia Savaşı ile bu savaşı anlatan Homeros'un ünlü eseri "İlyada ve Odesseia" ile Roma şehrinin kurucusu olarak kabul edilen Aeneas'ın vatanı olmakla ünlüdür. Arkeolojik olarak Troia şehrinin M.Ö. 3500'den M.S.1000 yılına kadar kesintisiz ikame ettiği tespit edilmiştir. Kazılarda dokuz tabaka tespit edilmiştir. Bu tabakalar üst üste durmakta ve dokuz ayrı şehrin kalıntılarını belgelemektedir.⁷³

⁷² "Mysia", *Ana Britannica*, cilt: XXIII, s. 52.

⁷³ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 155.

Bu dokuz antik şehre kısaca değinelim:

Troia I (M.Ö. 290-2450): Küçük bir köy olup, şehir halkı geçimini hayvancılık, ziraat, balık avcılığı ve ürettiği koyu renkli seramik ile sağlamıştır.

Troia II (M.Ö. 2600-2450): Önemli bir krala ait olup, yaklaşık 9000 metrekare büyüklüğündeki saray ve yerleşimden ibarettir. Bu şehir büyük bir yangınla son bulmuştu.

Troia III – V (M.Ö. 2450-1700): Bu katmanlara ait çok az buluntu ele geçmiştir. Muhtemelen fakir bir şehirdi. Küçük evler ve dar sokaklar tespit edilmiştir. İlk kez buradaki bir evin avlusunda kubbeli bir fırına rastlanılmıştır.

Troia VI (M.Ö. 1700-1250): Yeni bir kent olarak kurulmuştur. Dönemin en büyük kenti ve ticaret merkezi olarak tanımlanmaktadır. Buluntular arasında Miken seramiklerine rastlanması, Troia VI kültürünün çok geniş bir sahaya yayıldığını ve Kıta Yunanistan'ı ile ticaret yaptığını belgelemektedir.

Troia VII (1250-1040): Troia VII, a ve b olarak onuncu yüzyıl ortalarına kadar devam eder. Bu katta, şehirde oturanların sayısı daha da artmıştır. Burada bulunan seramikler el yapımıdır, çömlekçi çarkından vazgeçilmiştir. Troia VII a'nın bir yangınla son bulduğu belirtilmektedir. Troia VII b'nin yapısı, şehrin zorla ele geçirildiğini ve yakıldığını göstermektedir. Bu yangından sonra şehirde 250 yıl kadar ikamet edilmemiştir.

Troia VIII (M.Ö. 700-85): Homeros'un yaşadığı dönemde şehir yapılandırılmıştır. M.Ö. 3. yüzyılda Kybele kültü benimsenmiştir. Güneybatıda Athena Tapınağı inşa ediliyor, M.Ö. 85 yılında şehir Romalılar tarafından tahrip ediliyor.

Troia IX (M.Ö. 85-M.S. 500): Troia'nın Roma dönemidir. Roma imparatorları, Roma şehrinin kurucusu olarak kabul ettikleri Aeneas soyundan geldiklerini kabul ederek şehri onurlandırırılar.⁷⁴

⁷⁴ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 153-157. (Troia I ve Troia IX arası yazılar)

3.5. İonia

İlk Çağda, Anadolu'nun batı kıyılarına, Yunanistan bölgesinden gelen Aiol ve Dorlar gibi yerleşen İonlar, yaşadıkları bölgeye adlarını vermişlerdir. İonia, batıda Ege Denizi doğuda Lidya ve güneyde Kayra ile Dor şehir devletleriyle çevrelenmiştir. Yüksek bir uygarlık kurmuşlardı. Kıyı şehirleriyle Ege Denizi'ndeki adaların bir kısmı İonlara aitti. İonlar 12 şehir devleti kurmuşlardır ve bu 12 İon şehrinin MÖ.1000 yılında kurulduğu tahmin ediliyor. Bu şehirler kısa bir süre içinde gelişmiş, batının birer uygarlık merkezi hâline gelmişti. Bunlar: Efes, Selçuk, Kolofon, Milet, Myus, Priene, Lebedus, Erthrae, Klazomensa, Phokaia (Foça), Smyrna (İzmir) ile Khios (Sakız) şehirleridir. Bu şehirler içinde Efes ve Milet, devrin bir kültür ve uygarlık merkezi olmuştur.⁷⁵

MÖ.700 yılında Lidya Kralı Giges, İzmir ve Milet şehirlerini istilâ etti, diğer şehirler ise ekonomik açıdan Lidya'ya bağlandı. MÖ.560-545' te Lidya kralı Kresus, İonia'yı Lidya Krallığı'nın egemenliği altına aldı. Lidya Krallığı'nın Persler tarafından yıkılması ile Perslerin egemenliğini kabul ettiler. İyonlar denizci insanlardı. Birçok Akdeniz limanlarına mal taşıyarak hayatlarını kazanıyorlardı. MÖ. VIII.-VII. ve VI. yüzyıllarda en parlak devrini yaşayan İyon uygarlığı, V. yüzyılda Atina uygarlığının doğmasında önemli rol oynamıştır. İonia, İyon felsefesinin beşiğidir. İonia'da filozoflar, kendi aralarında bir İon felsefesi kurmuşlardı. Bu filozofların başında Thales gelir. Thales doğada en üstün kuvvetin su olduğuna inanmıştır. Thales'ten sonra Anaksimander ile Anaksimenes de her şeyin belirli bir kudrete bağlı olduğunu söylemişlerdir. Anaksimenes en üstün kuvvetin hava olduğuna söylemiştir. İonlar heykeltçilikte, mimarlıkta da çok ilerlemişlerdi. Efes'teki Artemis Tapınağı, Samson'daki Hera Tapınağı İonia mimarlığının şaheserleridir.⁷⁶

⁷⁵ İyonya

<C:\Documents and Settings\Administrator\Desktop\İyonya - Vikipedi.mht> (13.05.2011)

⁷⁶ İyonya

<C:\Documents and Settings\Administrator\Desktop\İyonya - Vikipedi.mht> (13.05.2011)

3.6. Aiolis

Eolis ya da Eolya olarak da bilinir. Batı Anadolu kıyı şeridinde antik bölgedir. Günümüzde İzmir ilinin kuzeyi ile Midili adasını içine alır. Bölge adını, Batı Anadolu kıyılarına kuzey Yunanistan'dan gelen ve Yunancanın farklı bir lehçesini konuşan göçmenlerden almıştır. Anadolu kıyılarına geldikten sonra zamanla kendilerine Eol ya da Aiol, ülkelerine de Eolis ya da Aiolis demeye başlayan bu halkın ilk dönemleri konusunda fazla bir bilgi yoktur. İ.Ö. 7. yüzyıl başlarından İ.Ö. 6. yüzyıl ortalarına kadar Lidya'lıların baskısı altında kalan Eolis bölgesi, İ.Ö. 600'den sonra tamamen bu krallığın egemenliğini tanımak zorunda kaldı. İ.Ö. 545'ten sonra Pers'lerin eline geçti. Eoller, dağlarına kapalı bereketli bir tarım kuşağı üzerinde yaşıyorlardı. İç bölgelerdeki yerli halkla ne ticari ne de başka türlü bir ilişkileri vardı. Bu yüzden kendi içine kapalı bir yaşam sürdürdüler. Herodotos, Eolis toprağının İonia'dan daha bereketli, buna karşılık ikliminin daha kötü olduğunu anlatır. Eoller daha çok tarıma önem verirlerdi, ticaret fazla gelişmemişti.⁷⁷

⁷⁷ "Aiolis", *Ana Britannica*, cilt II. s. 288.

4. ANTİK LİKYA UYGARLIĞI VE TARİHÇESİ

Uygarlık sözcüğü, bir anlamıyla barbarlığın karşıtı olan bir durumu anlatır, bir başka anlamıyla da, bir halkı başka halklardan ayıran, onun özgün yanını ortaya koyan, yaşayış biçimlerinin, kullanılan aletlerin, çalışma biçim ve yöntemlerinin, inançların, düşünsel ve sanatsal faaliyetlerin, siyasal ve sosyal örgütlenme biçimlerinin bütünü olarak tanımlanmaktadır.⁷⁸

Bu tanımlamadan yola çıkılarak, Antik çağda Likya bölgesi de, Anadolu'nun en gizemli bölgelerinden birisi olarak, tarihin oldukça önemli kalıntılarını içinde barındıran bir uygarlık olmuştur ve üzerinde yaşadığımız Anadolu yarımadası ise daha nice uygarlıklara ev sahipliği yapmış, engin bir tarihsel birikime ve ender bulunabilecek bir coğrafyaya sahiptir. Lykia Uygarlığı da; kutsal alanları, mimari eserleri ve ayrıca mitolojik öyküleri ile tarih sayfasındaki ayrıcalıklı yerini almıştır.

Anadolu'nun pek çok yöresinde bulunan antik kalıntıların, gezgin ve araştırmacılar için bir çekim merkezi olduğu bilinmektedir. Bugün olduğu gibi yüzyıllarca öncesinde de insanlar, Lykia ve çevresini (bugünkü Fethiye ve civarı) beğenmiş ve yerleşmişlerdir. Bir İngiliz filoloğu olan George E. Bean de, gerek Dünya'da, gerek Türkiye'de, antik şehirleri yıllarca araştırmış ve bu konuda birçok kitap yazmıştır. Kendisi Lykia üzerine düşüncelerini şöyle belirtmektedir:

“Anadolu'da 25 yıllık keşiflere baktığımda, en zevkli yolculuklarımı Lykia'ya yaptığımı anımsıyorum. Kuşkusuz zor ve hatta dayanma sınırına gelen anlar olmuştur, fakat bu ülke, en azından benim için, başka yerlerle dengi olmayan bir etkiye sahiptir. Manzara muhteşemdir, çoğunlukla benzersizdir ve ay ışığında izlendiğinde başka bir evrende gibi hissedersiniz, özellikle mezarlar kendilerine has bir kaliteye sahiptirler.”⁷⁹

Bu bağlamda Lykia Uygarlığına kısaca değinilecek olursa; Lykia, ana hatlarıyla, bugün Dalaman Çayı ile Antalya'nın çok yakınına, Konyaaltı'na kadar uzanan Fethiye,

⁷⁸ Server Tanilli, *Uygarlık Tarih...*, s. 11

⁷⁹ Georges Bean, *Eskiçağda Lykia...*, s. 5.

Kaş ve Finike'yi de içine alan Teke Yarımadası'dır. Antik çağlarda bu bölgeye Lykia denilmekteydi.⁸⁰

Yörenin Lykia diye anılması, İliada'dan* başlayarak, ilkçağ Hellen**'lerine özgüdür. Hellenler, o yörenin halkını da Lykioi (Lykios'lar) diye anmışlardır. Lykia adı Lykos yurdu anlamına gelir ve Lykos da, eski Hellen dilinde, "Kurt" demektir. Böylece, Lykia, "Kurt Yurdu" demek olur. Ancak eski Hellen dilindeki Lykos sözcüğünün kökeni de ayrı bir tartışma konusudur.

Eski Hellen dilinin birçok bileşik sözcüğünde, "lyke" bölümü bulunmaktadır. Bu sözcük tek başına kullanılmış olmamakla birlikte, onun bir zamanlar "ışık" anlamına geldiği ve diğer Hind-Avrupa dillerinde görülen, aynı anlamdaki benzer söylenişli sözcüklerle (özellikle, Latince'deki Lux / luceo sözcüğü ile) hısımsı olduğu sanılıyor. "Lykia adı da Lyke (ışık) Yurdu anlamında olarak, bu sözcükten türemiştir; halkın adı Lykios, ülkenin adı Lykia'dan çıkarılmıştır. Lykia'lı demektir, yani Işık Yurdunun insanı demektir" deniliyor.⁸¹

Lykialılar Anadolu'nun en ilginç ve en önemli uygarlıklarından birini yaratmışlardır. Lykia'luların kendine özgü dilleri ve alfabesi olduğu gibi, yalnız kendilerine öz dinsel inançları ve mitolojileri vardı. Ancak M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren bu alanda da Lykia'lular yoğun Hellen etkisi altında kalmışlardır.⁸²

Lykia'lular, Anadolu'daki çeşitli ırklar arasında daima farklı bir yer tutmuşlardır. Dağlık ülkelerine kapalı olarak yaşarlarken, ateşli bir özgürlük ve bağımsızlık aşkı taşımışlar ve yabancıların hakimiyet denemelerine direnmişlerdir. Lykia'lular, Küçük Asya'da (Anadolu) Roma İmparatorluğu'na eyalet olarak katılan son halktır, aralarındaki birlik ve federasyon içgüdüleri onları bir millet haline getirmiştir. Kendilerine ait ve hala

⁸⁰ İlhan Akşit, *Işık Ülkesi Likya*, Akşit Kültür ve Turizm Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 9

* Homeros'un Truva savaşını anlatan destanıdır. Yunancada Odyssea ile birlikte en eski edebiyat olduğu düşünülen epik (kahramanlıkla ilgili) bir şiiirdir.

** Bütün Yunan ırk ve boylarının atası sayılan efsanelik kişi. Helen, Deukalion ile Pyrrha'nın oğludur. Tufandan sonra Tesalya'ya yerleşir ve bir dağ nymphası olan Orseis'le evlenir. Doros, Ksutos ve Aiolos adında üç oğlu olur, bunlar da Dor, Aiol, İon ve Akha boylarının ataları sayılır.

⁸¹ Bilge Umar, *İlkçağda Türkiye...*, s. 184 – 185.

⁸² Ekrem Akurgal, *Anadolu Kültür...*, s. 299.

tam olarak anlaşılamamış bir lisanları vardır.⁸³ Yunanlı tarihçi Herodotos, Lykia’lıların kökeninin Girit’ten geldiğini söyler:

Lykia’lılara gelince; bunlar Girit’ten gelmediler. Zira, çok eskiden Giritte yalnız Barbarlar otururlardı. Avrupa’nın oğulları olan Sarpedon ve Minos, Girit krallığı için çatışmışlar, bir iç savaş çıkmıştı .Minos, kendinden yana çıkanlar sayesinde kazandı; Sarpedon’u ve arkadaşlarını ülkeden sürdü; bunlar, Asya’ya, Milyas topraklarına göçtüler; çünkü Lykia’lıların bugün oturdukları topraklar eskiden Milyas’tı ve Milyas’lılara Solymos’lular denirdi.O zamana kadar bu sürgünlerin başında Sarpedon vardı; geldikleri zamandaki adlarını taşıyorlardı, Lykia’lıların komşuları bugün de onları o adla, yani Termiller diye çağırıyorlar. Atinalı Pandion oğlu Lykos da kardeşi Aigenus tarafından sürülmüş, Sarpedon’un yanına, Termiller ülkesine gelmiş ve budan sonra bu halklara Lykos’dan kinate Lykia’lılar denmiştir. Göreneklere, bir yanıla Giritlileri, öbür yanıla Karia’lıları andırır.⁸⁴

Hitit kaynaklarında; Lykia’dan “ Lukka ülkesi”, Amarna tabletlerinde ise, kendilerinden “ Lukka’lı Korsanlar” olarak söz edilmektedir. Troia ile ilgili anlatılarda ise, Lykia, cinler, periler ülkesi olarak geçmektedir.⁸⁵

Lykia’lılar, milli birlik ve beraberliklerini daima korumuş bir halktır, bölgeye başka kavimlerin girmesini önlemişler, Helen kolonizasyonu döneminde, kolonistlerin bölgeye yerleşmelerine müsaade etmemişlerdir. Yalnız Rhodos kökenli Helen kolonistleri, Lykia’nın doğu ve güneydoğu kıyılarına ayak basabilmişlerdir.⁸⁶

M.Ö. 1200 yıllarında yapılan Troya savaşı sırasında, Anadolu kavimlerinin her biri yardım için farklı bölgelerden gelmişlerdi. Ege, Batı Karadeniz, hatta Akdeniz bölgesinden kavimler gelmiş, özellikle Lykia’lılar, önderleri Sarpedon ve Glaukos komutasında, Troya’lıların yanında Aka’lara karşı mücadele vermişlerdir.⁸⁷ Sarpedon, Troya Savaşları sırasında, Troya Prensi Hector’a cesaret vermek için şu sözleri söylemiştir:

“Ben ta uzaktan geldim yardıma, anafolu Xanthos’tan geldim, uzak Lykia’dan. Sevgili karımı, yavrumu kodum orada, yoksulların göz dikeceği bir sürü mal mülk kodum. Savaşa sürüyorum Lykia’lıları gene de, kendim de en öndeyim işte bak.”

⁸³ Geoge Bean. *Eskiçağda...*, s.21

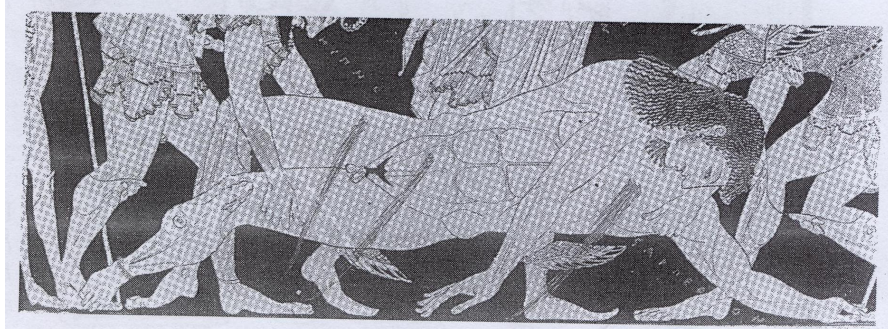
⁸⁴ Herodotos, *Herodot Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1973, s. 76-77.

⁸⁵ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 266.

⁸⁶ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 268.

⁸⁷ Ekrem Memiş, *Troya ve Troya’lılar (Troyalılar Türk müdür?)*, 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, Konya 2005, s. 117.

diyerek, Prens Hector'a cesaret vermiştir.⁸⁸

Resim 30

Sarpedon'un Likya'ya getirilişi.

Savaşta Troyalılar için ölen Likya'lı Sarpedon'un ölüsünü, Zeus'un emriyle yine bir Likya'lı olan oğlu Apollon taşımıştır Likya topraklarına ve Zeus Apollon'a şöyle dedi :

Sevgili Phoibos, hadi git şimdi, al götür Sarpedon'u kargı yağmurunun altından, sil gövdesindeki kara kanı, götür uzaklara, ırmağın sularında onu yıka. Tanrı merhemi sür gövdesine, tanrısal rubalar giydir. Hızlı klavuzlara ver, götürsünler Sarpedon'u, ver ikiz tanrılara, Uykuyla Ölümün eline, çabuk götürüp bıraksınlar semiz Likya toprağına, kardeşleri, akrabaları onu orada gömer, bir mezara, yazılı taşın altına. Ölümlülere gösterilecek saygı işte bu.⁸⁹

Ayrıca Lykia'lılar, M.Ö. 1227 tarihinde denizden Mısır'a kadar gitmiş ve Mısırlılarla Hititliler arasında M.Ö. 1295 yılında yapılan Kadeş savaşına, Hititlerin müttefiki olarak katılmışlardır. M.Ö. 1200'lerde ardı arkası kesilmeyen deniz kavimlerinin saldırıları sonucu Hitit devleti yıkılmış, yerine Orta Anadolu'da Fryg Devleti kurulmuştur ve yapılan kazılarda da Fryglerin, Lykia bölgesine kadar yayıldıkları görülmüştür.⁹⁰

Fryg'lerin yıkılmasından sonra, Batı Anadolu'da Lydia Devleti kurulur, M.Ö. 546'da onların Perslere yenilmesiyle Persler bütün Anadolu'ya egemen olurlar. Hiçbir zaman Lydia'lıların egemenliği altına girmeyen Lykia'yı, Persler almaya geldiklerinde büyük bir direnişle karşılaştılar, Xanthos'lular, Perslere kahramanca karşı koymuşlarsa da üstün Pers kuvvetleri karşısında yenilmişler ve esir alınmaktansa topluca intiharı yeğlemişlerdir. Böylece bütün Lykia şehirleri sıra ile alınarak, Lykia, Pers egemenliğine girmiştir.⁹¹

⁸⁸ İlhan Akşit, *Işık Ülkesi...*, s. 9.

⁸⁹ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, 14. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006, s. 267.

⁹⁰ İlhan Akşit, *Işık Ülkesi...*, s. 9-10.

⁹¹ İlhan Akşit, *Işık Ülkesi...*, s. 10.

Lykia'nın erken tarihi karanlıktır. Pers istilasına kadarki dönemde Milyerler ve Rhodos'lularla savaşmışlardır. Pers istilasından sonraki dönemde Persler, Lykialılar üzerinde baskı uygulayamamışlardır. Limyralı Perikles'in ortaya çıkışı ve M.Ö. 372'de Telmessos'u fethine kadar Lykia üzerine fazla bir bilgi yoktur. Bu tarihte Perikles, Phaselis'ten Telmessos'a kadar tüm Lykia 'yı egemenliği altına almıştır. Lykialılar M.Ö. 366'daki satrap isyanına, Mausollos'un yardım edeceği vaadine kapılarak katılmışlar, ancak satrap isyanı, büyük kral tarafından bastırılmıştır. Mausollos tarafından ihanete uğrayan Lykia'nın bir bölümünün idaresi büyük kral tarafından Mausollos'a bırakılmıştır.⁹²

Büyük İskender'in Lykia'yı fethiyle birlikte Hellen etkileri görülmeye başlanır. Bu etkiler en iyi şekilde heykeller ve sikkelerde gözlemlenir. Bu dönemdeki en büyük değişiklik, Lykia yazıtlarında M.Ö. 530-330 arasında yalnız Lykia yazısı kullanılmışken, M.Ö. 330'dan sonraki dönemde yazıtlarda Hellen dilinin Lykia dilinin yerine geçmesidir. Büyük İskender'in ölümünden sonra Lykia ve Pamphilya, Antigonos'un payına düşmüştür.⁹³

O'nun yönetimi M.Ö. 309'a kadar sürmüştür. Lykia, Anadolu'nun güneybatı köşesinde Ege Denizi'ne giriş çıkışı kontrol ediyor, ayrıca Ege limanlarıyla Mısır arasında gemiler için bir üs teşkil ediyordu. Bu nedenle Ptolemaioslar Lykia'yı egemenlikleri altında bulundurmak istemişlerdi. Ptolemaioslar, Lykia'da kendilerinden öncekilere nazaran daha yumuşak ama daha etkin bir yönetim göstermişlerdir.⁹⁴

M.S. 43 yılında Lykia, 200 yıllık bir hür dönemin ardından Roma eyaleti yapıldı. Lykia'nın eyalet haline dönüştürülmesinin nedeni olarak, Lykialıların bazı Roma vatandaşlarını öldürmeleri gösterilmiştir. Bir süre önce kendilerine Roma vatandaşlık hakkı verilmiş olan Lykialılar yeni statü ile bu haklarını kaybettiler. Ancak İmparator Nero zamanında Lykialılara Roma vatandaşlık hakkı tekrar verildi. Lykia bir eyalet için küçük görüldüğünden Pamphilya ile birleştirildi.⁹⁵

⁹² Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 268.

⁹³ Selçuk, Gür, *İlk İnsandan...*, s. 268-269.

⁹⁴ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 269.

⁹⁵ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 270.

M.S. 178 yılında Lykia senatör eyaletine, M.S. 285'te ise beylik haline dönüştürülür. Byzans döneminde büyük bir varlık gösteremiyor. Bazı şehirlerin 17. yüzyıla kadar varlıklarını devam ettirdiği biliniyor ama çoğunluğunda hayat M.S. 15.yüzyıl başlarında sona eriyor.⁹⁶

Lykia Uygarlığı'na özgü olan ve bu bölgede en yaygın biçimde görülen mezar anıtlarına ve mezar tiplerine de kısaca değinmekte yarar vardır. Yazılı kaynaklardan anlaşıldığına göre, Lukkalar'ın M.Ö. 2. binden beri Lykia bölgesinde yaşamış olmalarına karşın, günümüze gelen mimari kalıntılar ve heykelcilik örnekleri M.Ö. 6. yüzyıldan eskiye gitmemektedir. Lykia sanatının en ilginç yapıları, mezar anıtlarıdır. Ölüyü ev biçiminde bir mezara yatırmak ve onu yüksek bir düzeye kaldırmak tümüyle Lykia'ya özgü bir gelenektir.⁹⁷

Anadolu'da, ölüyü eve benzer bir mezara gömme adeti M.Ö. III. Bin yılın ikinci yarısından başlayarak, Roma İmparatorluk Devri'nin sonlarına kadar kesintisiz sürmüş, bunun sonucunda da mimari anlamda birçok mezar yapısı oluşmuştur. Lykia'da görülen mezar anıtları; tapınak tipli mezarlar, ev tipli kaya mezarları, payeli mezarlar ve lahitler olarak dört grupta incelenebilir.⁹⁸

Anadolu'da görülen değişik mezar tiplerinden biriside lahittir. Lahitler ölü gömme geleneklerine paralel olarak gelişmiş bir mezar tipidir. Lahdin kelime anlamı eski Yunanca'da : "Et Yiyici"dir. Antik kaynaklarda lahdin bu anlamına ilişkin ilk bilgiler Iuvenalis, Plinius ve Theophrast'da kısmen çelişkili olarak verilmiş olmasına karşın, özellikle Theophrast, cesetlerin çürümesini çabuklaştırmak için lahitlerin içine dolgu maddesi olarak konulan Assos'taki bir kireçtaşı türüne değinmektedir.⁹⁹

⁹⁶ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 270.

⁹⁷ G. Yümer, Tigrel, "Lykia Mimarlığı ve Sanatı", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s. 1133.

⁹⁸ İlhan Akşit, *Işık Ülkesi...*, s. 17

⁹⁹ Vedat İdil, *Likya Lahitleri*, 2.baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s. 8.

Likya lahitleri dar ve uzun olan oranları ile Likya bölgesindeki öteki mezar tiplerinden biri olan mezar evlerden ayrılmaktadır. Bugün bu bölgede oturan halk, bölgenin hemen hemen her yerinde çok sayıda görülen ve yalnız bu bölgeye özgü olan semerdam biçimli kapaklı lahitlere, körüstan demektedir.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Vedat İdil, *Likya Lahit...*, s. 8.

4.1. Lykia Efsaneleri

Mythos, söylenen veya duyulan sözdür, masal, öykü ve efsane anlamına gelir, aynı zamanda Yunan düşüncesiyle özdeştir denebilir. Homeros'tan bugüne dünya sanatçıları, mythosu, kendilerine sonsuz bir esin kaynağı olarak almışlardır.¹⁰¹

Günümüzde, Türkiye'nin Güneybatısında yer alan Fethiye (Telmessos) ilçesinin de, oldukça eskiye dayanan bir geçmişe sahip olduğu, bir önceki bölümde anlatılmıştı. Bu nedenle, Fethiye ve civarına ait efsanelerde, nesilden nesile aktarılarak günümüze kadar gelmiştir.

4.1.1. Telmessos – Apollon

Resim 31

Telmessos – Amynthas'ın Mezarına ait bir fotoğraf

¹⁰¹ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, s. 5-6.

Telmessos, Akdeniz kıyısında kurulduğundan günümüze dek, üzerinde yerleşimin aralıksız sürdüğü hemen hemen tek kenttir. XII. Yüzyılın ikinci yarısında Türk egemenliğine giren kent, Uzak Şehir anlamına gelen Marki ya da Meğri adıyla anılmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin parçalanmasından sonra, Menteşe Beyliği sınırları içinde kalmıştır. XIV. Yüzyıl sonlarında ise Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır.¹⁰² 1934 yılında da ilk Türk pilotu olan Fethi Bey*'in anısına, bugün kullanılan Fethiye ismiyle değiştirilmiştir.¹⁰³

Telmessos aynı zamanda Likya döneminde önemli bir kehanet merkezi idi. Herodot, bu kentin biliciler kenti olduğunu şu öyküde anlatır:

“ Sardes'in çevresini yılanlar kapladı ve bu sürüngenler ortaya çıkar çıkmaz, atlar otlaklarında otlamayı bırakıp, kendilerini ava verdiler ve bunları yediler. Bu olay Kroisos'a bir mucize gibi göründü, gerçektende mucizeydi. Hemen Telmessos kahinlerine başvurdu danışmak için. Habercileri geldiler gelmesine Telmessos'a, mucizenin anlamını da öğrendiler, ama cevabı Kroisos'a götüremediler, zira gemi onları Sardes'e doğru götürürken, beri yanda Kroisos esir düşmüştü. Ama biz genede Telmessos'luların yorumunu söyleyelim: Kroisos, demişlerdi, üzerine yabancı dil konuşan bir ulusun yürümesini beklesin; bunlar ülkeye yayılacak, yerlileri boyunduruk altına alacaklar; zira yılan toprağın oğludur, at ise savaşçı ve göçebe bir hayvandır. Telmessos'lular bu cevabı verdikleri zaman Kroisos çoktan yakalanmıştı ama onların Sardes'te olup bitenlerden ve Kroisos'un feleketinden haberleri yoktu.”¹⁰⁴

Likyalılar, yani kenti ilk kuranlar, zamanında Telmessos olarak anılmış. Kenti körfezin bittiği yere, Güneş Tanrısı Apollon kurmuş; Likyalı Tanrı Apollon, Finike Kralı Agenor'un küçük kızına aşık olmuş, çekingen ve utangaç bu küçük kızın yanına yaklaşabilmek için küçük sevimli bir köpek kılığına girmiş Apollon. Bir tanrı olduğu için ölümlü bir insanoğluna sevgisini açıklamaktan çekiniyormuş, kıza bağlı sadık bir köpek olmakta bulmuş çareyi. Kız kendisine alışınca genç bir delikanlıya dönüşmüş ve kızın

¹⁰² Orhan Tez, *Telmessos'un İzdüşümü: Fethiye*, 1. Baskı, Cinius Yayınları, İstanbul 2008, s. 185-189.

* İlk Türk havacılarından. İstanbul'da doğdu. 1911 yılında pilotluk öğrenmek üzere İngiltere'ye gönderildi, bir yıl sonra yurda döndü. 1913 yılında, Dancourt adında bir Fransız pilotu, Paris'ten Kahire'ye giderken, İstanbul'a uğramıştı. Bu pilot yoluna devam ettiği sırada Toroslar'da uçağı parçalandığı için yolculuktan vazgeçti. Bu olay, yolculuğu Türk pilotların tamamlaması fikrini akla getirdi. Fethi Bey, Sadık adında genç bir teğmenle birlikte uçacaktı. Yolculuğa Nuri Bey adında başka bir pilot da katılıyordu. İki uçak büyük bir törenle İstanbul'dan uğurlandılar. O zamanlar böyle uzun seferlere Avrupa'da bile az çıkılıyordu. Ne yazık ki başarıyla sonuçlanmadı. Fethi Bey'in uçağı Şam'dan kalktıktan bir süre sonra, Taberiye yakınlarında düştü. Fethi Bey'le yardımcısı Teğmen Sadık şehit oldular. Nuri Bey'de bunun üzerine yolculuğu yarım bıraktı.

¹⁰³ İlhan Akşit, *Işık Ülkesi...*, s. 26.

¹⁰⁴ Herodotos, *Herodot...*, s. 45.

sevgisini kazanmış, evlenmişler. Bu evliliklerinden bir oğulları olmuş, adını da Telmessos koymuşlar. Kenti kuran Apollon da bu kente oğlu Telmessos'un adını vermiş.¹⁰⁵

4.1.2. Tlos – Bellerophonthes ve Pegasus

Resim 32

Tlos – Akropol'den görünüm. Fotoğraf

Tlos Antik Kenti, Fethiye'nin Kemer Bucağı'ndan, doğa güzeli Saklıkent'e giden yol üzerindeki Döğer Köyü'nün doğusundaki tepede, Yaka Köyü'nün tam üzerindedir.¹⁰⁶ Homeros'un İlyada'sında, büyük bölümü Likya topraklarında, belki de Tlos çevresinde geçen Bellerophonthes efsanesi anlatılır, efsaneye göre;

“Kaza ile birisini öldüren Poseidon soyundan olma Bellerophonthes, suçundan arınmak için, Tirynis Kralı Proitos'un emrine girerek ona sığınır. Kısa sürede kral ve karısı Anteia'nın beğenisi kazanır. Anteia'nın beğenisi, kraldan farklı, bir gönül işi, daha da ötesi birlikte olma isteğidir. Ancak buna yanaşmayan yiğidi, bir iftira ile kocasına şikayet eder. Yanına sığınan birisine kıyamayacak kadar onurlu olan kral, Bellerophonthes'in eline ölüm fermanı ile bir mektup verip, kayınpederi olan Likya Kralı İobates'e gönderir. İobates

¹⁰⁵ Hasan Barışcan, *Likya Efsaneleri*, 2. Baskı, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1997, s. 48.

¹⁰⁶ Orhan Tez, *Telmessos'un İz Düş...*, s. 204.

konukluk kurallarına uygun olarak dokuz gün dokuz gece ağırladığı Bellerophonthes'in elindeki damadından gelen mektubu okuduğunda, onu onuruna uygun olarak öldürmek için plan kurar. Başı aslan, gövdesi keçi, kuyruğu yılan biçimli, ağzından alev saçan Chimeira (Şimera) canavarını, öldürme görevini verir.

Bellerophonthes bu görevi kanatlı atı Pegasus (Pegasus, uçan bir atmış, baktığı insanı taşa çeviren, saçları kıvrım kıvrım yılanlardan örülü olan Medusa adlı bir kadının başı, bir kahraman tarafından kesilmiş, kadından akan kanlardan Pegasus dene uçan at doğmuş) ile birlikte yerine getirir. Kral bunun üzerine Bellerophonthes'i öldürmek için türlü planlar kurup, savaşçılarına üzerine salar. Onlar da başarılı olamazlar. O zaman İobates, onun tanrı soyundan geldiğini anlar ve ona saygı gösterir, armağanlar sunar., krallık onurunu paylaşır.”¹⁰⁷

Ancak her saldırının üstesinden başarıyla gelen Bellerophon, uçan atı Pegasus'la birlikte göklerde dolaşırken, bir müddet sonra tanrıları küçümsemeye başlamış. Bunu o kadar fazla arttırmış ki, Olimpos Dağı'nın yüksekliklerini az görmeye başlamış. Gururu onu Olimpos Tanrılarında üstün gösterme hastalığına yöneltmiş. Göklerde gururlanarak yükselirken, Tanrı Zeus, bir at sineği göndererek Pegasus'u sokturmuş, canı yanan uçan at, birdenbire şahlanıp üzerindeki binicisini atmış, birdenbire şaşırarak Bellerophon ise, göklerden aşağı yuvarlanarak toprağa düşmüş. Bir süre topal ve kör olarak yaşayıp, habersizce ölmüş.¹⁰⁸

¹⁰⁷Hüseyin Köktürk, “Tlos”, *Tlos-Xanthos-Saklıkent*, 1.baskı, Kalemday Yayıncılık Ltd.Şti., Ankara 2006, s.

6.

¹⁰⁸ Hasan Barışcan, *Likya Efsaneleri*, s. 202.

4.1.3. Pınara – Phonix

Resim 33

Pınara Antik Kentine ait bir fotoğraf

Pınara, Fethiye Kaş karayolu üzerinde, Eşen yakınından ayrılan yoldan 6 km sonra, Minare Köyü yakınındadır.¹⁰⁹ Phoenix diye bir kuşun varlığına inanırlarmış eski Likyalılar ve bu inancın en yoğun şekilde yaşandığı yer ise Pınara imiş. Likya inanışlarına göre, ölen insanın ruhu başka bir canlıya, özellikle de kuşa dönüşür uçar gidermiş. Vücudu ise kalırmış öylece, rengarenk tüyleri, altın gibi parlayan kanatları, sevimli bakışları ile ölümsüz bir kuşmuş. Hep güneşe doğru uçar, yaklaşınca güneşin ışınları ile yanar, külleri yere dökülür, dökülen küllerinden yeniden doğar ve güneşe doğru uçarmış. Bu böyle ölümsüzlüğe doğru, sonsuzluk içinde devam eder, dururmuş. Efsaneler kuşu Phoenix görünmeyen bir kuşmuş. Bunun yerine ölenin ruhunun görünen, insana yakınlığı ile bilinen güvercin biçimine dönüştüğü düşünülürmüş. Çeşit çeşit renkleri, adları ile her güvercin ölen bir insanın ruhuna bürünür, gelir anıt mezara konar, orada yaşarmış. Yaşadığı yer ölmeden önce yaşadığı eve benzemeli, aynısı olmalıymış ki yabancılık, zorluk çekmesin. Bir kuş biçiminde yaşamaya devam eden kral, kraliçe, soylu ya da herhangi bir kentli, anıt mezarından tüm kentle birlikte yaşamını devam ettirdiği gibi, kentlinin aynı zamanda

¹⁰⁹ İlhan Akşit, *Işık Ülkesi...*, s. 48.

denetleyicisi, gözcüsü durumundaymış. Kentte yaşayanların iyi olmaları için yardımcı olur, tanrılara yakarışlarda bulunurmuş.¹¹⁰

4.1.4. Xanthos – Nereidler ve Harpyler

Resim 34

Harpy'ler Anıtı.

Lykia'nın batısında, eski adıyla Sirbis, yeni adıyla Kocaçay yanında, denize 8 km mesafededir. Xanthos, Likya ülkesinin başkenti idi.¹¹¹ Bu şehir, Likya'daki tüm şehirler içinde belki de en romantik ve hüznü olanıdır. Çünkü, özgürlüklerine ve bağımsızlıklarına çok düşkün olan Likya'lular ve Xanthos'lular, kentlerini istila etmek isteyen bütün düşmanlarına karşı, son nefeslerine kadar savaşmış ve esir düşmektense,

¹¹⁰ Hasan Barışcan, *Likya Efsaneleri*, s.71-72.

¹¹¹ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 273.

bütün kadın ve çocukları ile birlikte topluca intihar etmeyi yeğlemişlerdir, üstelik bu acı olayı iki defa yaşamışlardır.¹¹²

Herodot, M.Ö.545 yılında Likya'lıların, Pers komutanı Harpagos'a karşı savaşını şöyle anlatmaktadır:

“Pers ordusu, başında komutanları olduğu halde Xanthos Ovasına indiği zaman, Xanthos'lular, bitmez tükenmez kuvvetlere karşı az sayı ile dövüştüler, yiğitlikte nam saldı, ama yenildiler, kentlerine geri atıldılar, kadınları, çocukları, hazineleri ve köleleri kaleye doldurdular. Alttan, yandan ateşe verdiler. Öyle ki yangın kaleyi yerle bir etti. Bundan sonra birbirlerine korkunç yeminlerle bağlanarak düşmana saldırdılar ve Xanthos'ta oturanların tümüde savaşarak öldüler.”¹¹³

Xanthos, tarihi boyunca büyük istilalar ve felaketler geçirmiş bir kenttir. Şehri, M.Ö. 42 yılında Brutus işgal eder. Likya akropolünü yerle bir ederek Xanthos'luları kılıçtan geçirir. Halk, Brutus'a teslim olmamak için yine topluca intihar eder. Kucağında çocuğu ile bir kadının ateşe atıldığını gören Brutus çok üzülür ve askerlerine, Xanthos'luları kurtaranları ödüllendireceğini söylerse de çok geç kalır. Hemen bir yıl sonra Marcus Antoninus, Brutus'un açtığı yaraları sarmak için Xanthos'a elini uzatır ve şehri yeni baştan imar eder.¹¹⁴

Xanthos'ta, bizim bugün alçı kopyalarını gördüğümüz, orijinaleri Londra British Museum'da bulunan, M.Ö.480 yılına ait Harpyler Anıtı ile, yine Xanthos'tan, Charles Fellows tarafından kaçırılarak (altı çizili olan yorum, Aekeolog-yazar İlhan Akşit'e aittir) aynı müzeye taşınan ve M.Ö. 400 yılına tarihlenen Nereidler Anıtı üzerine anlatılan mitolojik öyküler ise şöyledir:

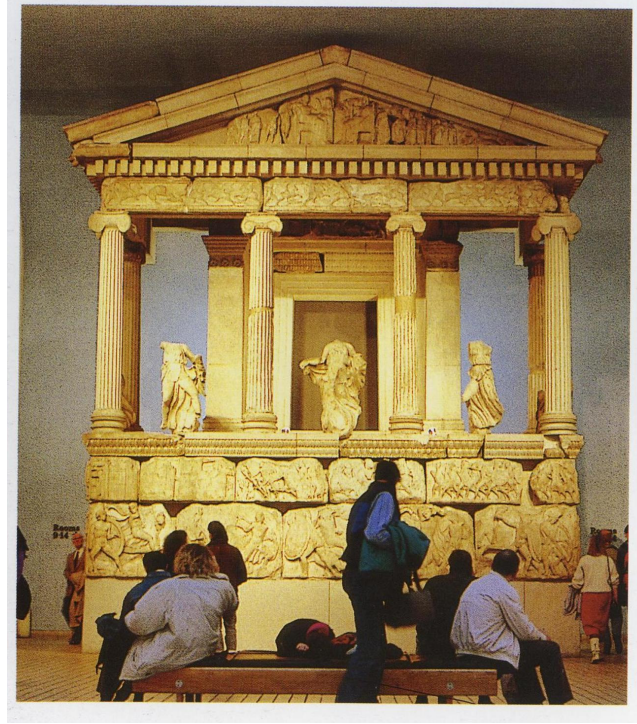
Harpyler, “kapıp kaçanlar” anlamına gelmektedir. Kadın yüzlü, yaygın kanatlı, sivri pençeli bir çeşit yırtıcı kuşlardır. Harpyler çoğunlukla iki kardeş olarak gösterilir. Birinin adı Aello (Kasırğa), öbürü Okypete (Hızlı uçan, Bora) dir. Harpyler, çocukları kaçırlar ve ölümlerin ruhlarını alıp Hades'e götürürler diye bir inanç vardı. Xanthos'taki Harpyler

¹¹² George Bean, *Eskiçağda Likya...*, s. 51-53.

¹¹³ İlhan Akşit, *Işık Ülkesi...*, s. 56.

¹¹⁴ İlhan Akşit, *Işık Ülkesi...*, s. 58.

Anıtı'nın (mezar) iki yanındaki kabartmaların her birinde, biri Harpya bebek gibi kundaklanmış bir ruhu kollarında taşır gibi görünür.¹¹⁵

Resim 35

Nereidler Anıtı

Nereidler (Nereus- Nereus Kızları) Anıtı ise, ön cephesinde, dört sütun üzerine üçgen alınlıkta, alt kaidesinde yer alan çeşitli savaş sahneleri kabartmalarla anlatılmış bir anıttır. Cephedeki üçgen alınlıkta ise bir sunu sahnesi bulunmaktadır. Sütunların aralarında da Nereid Kızlarının heykelleri vardır. Bunlar denizin dibinde babaları ile birlikte yaşayan, sayıları elli olan deniz kızlarıymış. Pek deniz yüzeyine çıkmazlarmış, bazen babaları beline kadar su yüzeyine çıktığı zaman, etrafında halka olur, şarkı söyler, dans ederlermiş. Denizin dibinde günlerini, şarkı söylemek, nakış yapmak ve iplik dokumakla geçirirlermiş. Dalgalarla oynaşırlar, yunus balıklarıyla yüzer, gezerlermiş. Yorulduklarında, denizkaplumbağalarının üzerine otururlar, denizden denize dolaşırlarmış, kaplumbağalar, Patara, Demre, İztuzu, Kumluova gibi plajlara yumurtlamaya çıktıklarında, denizin dibine kaçar, saraylarına geri dönerlermiş.¹¹⁶

¹¹⁵ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, s. 122.

¹¹⁶ Hasan Barışcan, *Likya Efsane...*, s. 82.

4.1.5. Letoon – Tanrıça Leto

Resim 36

Letoon Antik Kenti.

Fethiye Kaş karayolunun 55. km. den batıya, Kumluova Beldesine sapıldığında, 10 km sonra Tümtüm Tepe mevkiinde bulunur Letoon Antik Kenti. Arkeolojik veriler, bu kentin M.Ö. 8. yüzyılda varolduğunu gösteriyor. Bulunan tapınaklar ve bunların kimlikleri, Leto, Apollon ve Artemis'in, Letoon'un baş tanrıları olduğunu gösteriyor.¹¹⁷

Letoon'un kuruluşu, tanrıça Leto miti ile bağlantılıdır. Leto, Artemis ve Apollon'un annesidir. "Titanlar Koios ve Phoibe'nin kızları olan Leto ile Gök Tanrısı Zeus'un beraberliğinden, ikizler Apollon ve Artemis dünyaya gelirler. Leto ile Zeus arasındaki ilişkiyi kıskanan Zeus'un karısı Hera, yılan Python'u her yerde Leto'yu takip etmekle görevlendirir. Leto yılanlardan devamlı kaçar, güney rüzgarlarının yardımıyla Delos adasına gelir ve ikizlerini orada dünyaya getirir. Leton'un kaçıışı bundan sonrada devam eder. Leto ve ikizleri Lykia'ya gelirler. Burada Leto ikizlerini kaynak suyunda yıkar. Kaynakta çocuklarını yıkamasını önlemek isteyen yerli halka kızan Leto onları kurbağaya çevirir."¹¹⁸

¹¹⁷ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 278.

¹¹⁸ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 278.

Bu olay Hellen mitolojisindeki birkaç Metamorfoz (dönüşüm) olayından biridir. Bu suyun çıktığı yer daha sonra kült merkezi olur.¹¹⁹ Bazı bilim adamları, Leto kültünün Lykia ‘da Yunan döneminden de önce kurulduğunu ve bu nedenle adının da Lykia dilinde “kadın veya eş” anlamına gelen LADA ilgili olabileceğini söylerler.¹²⁰

Bir başka efsaneye göre, Hera, üzerinde güneş ışığı parlayan hiçbir yerde Leto’nun doğum yapamayacağına dair ant içmişti. Zeus’un emri üzerine, Boreas (adı Türkçeye poyraz diye geçen kuzey rüzgarı) genç kadını Poseidon’a götürdü. Poseidon denizin dalgalarını yükselterek adanın üzerinde bir çeşit sıvı kubbe oluşturdu, böylece güneşten korunan Leto, düşmanın yeminine rağmen, çocuklarını dünyaya getirebildi. Doğum sancıları dokuz gün dokuz gece sürdü. Bütün tanrıçalar Leto’nun yanına gelmişlerdi, yalnız, Hera ve doğum tanrıçası Eileithyia Olympos’ta kalmışlardı. Eileithyia’nın yokluğu olayın sona ermesini engelliyordu. Sonunda, tanrıçalar İris’i ulak olarak gönderirler. İris, Eileithyia’ya dokuz arış uzunluğunda altın ve amber karışımı bir kolye vaat ederek, onu, zavallı kadının yardımına gelmeye razı etti. İki tanrısal çocuk bu şekilde doğabildiler.¹²¹

¹¹⁹ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s. 278.

¹²⁰ George E., Bean, *Eski Çağda...*, s. 62.

¹²¹ Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma* (çev. Sevgi Tamgüç), İstanbul 1997, s. 442.

4.1.6. Sıdyma – İmparator Marcus

Resim 37

Sıdyma Antik kalıntıları, Lahitler, M.S. 2. yy

Sıdyma'ya, Fethiye'ye 50 km. uzaklıkta bulunan Eşen'i geçtikten, 12 km. sonra varılır. Bu antik kent de, diğer Likya kentleri gibi yükseklerde kurulmuştur.¹²²

Şehir, coğrafyacılar tarafından Bizans Dönemi'ne dek listelere alınır. Ancak tarihinde sadece bir olay kaydedilmiştir:

“İmparator Marcus Persler'e karşı olan savaşta sıradan bir askerken, Likya'daki sefer sırasında hastalanır ve Sıdyma'da bırakılır. Burada iki erkek kardeşin yardımını görür ve onların evinde bakılır ve bir gün iyileştiğinde onlarla birlikte ava çıkar. Gün ortasında yorulan ve bunalan avcılar uykuya dalarlar. Kardeşlerden biri diğerlerinden önce uyanır ve güneşin altında uyumakta olan Marcus'un üzerine konmuş dev bir kartalın kanatlarını açarak ona gölge yaptığını hayranlıkla seyreder.

¹²² Orhan Tez, *Telmessos'un İzdüşümü: Fethiye*, s. 212.

Hepsi uyandıklarında, kardeşler Marcus'a, "Eğer İmparator olsaydın bize nasıl bir iyilik yapardın?", diye sorarlar. Marcus da, "Bu olması imkansız olay gerçekleşseydi, sizi şehrinizin en önde gelen kişileri yapardım.", şeklinde yanıtlar. Ve gerçekten de Theodosius II'nin ölümü ile imparator olduğunda sözünü hatırlar ve bir zamanlar söylediğinden de ileri giderek, bu iki kardeşi Likya'da yüksek makamlara getirir.¹²³

¹²³ George E., Bean, *Eskiçağda Likya...*, s. 80-81.

5. ANTİK LİKYA UYGARLIĞININ RESİM ÇALIŞMALARIMA OLAN ETKİLERİ

Yüksek Lisans tez konusu olarak yapmaya karar verdiğim antik imgeler konusunu, kendi yaşadığım yer olan Fethiye'nin geçmiş tarihinde araştırmak istedim.

Prehistorik dönemde, iki ayağının üzerine kalkabilen ve adına Homo Habilis denilen ilk insandan bu güne kadar, 2.800.000 yıl geçti. Dünya'ya yayılış ve kültürel evrim ise, 1.800.000 yıl önce Homo Erectus ile başladı. Gerçekten de insanlık tarihi gibi uygarlık tarihi de çok uzun bir dönemi kapsamaktadır.¹²⁴

Resimlerimin üretim aşamasında, “Yol, Uzun Yol” adını verdiğim bir tema kullanmak istedim. Çünkü; hayat yolu, sanat yolu ve eski uygarlıkların binlerce yıl öncesinden günümüze ulaşan kalıntılarının bizlerde bıraktığı derin ve anlamlı izleri vb..daha nice kavramlar ve akıp giden yaşamlarımızla biçimlenen, olgunlaşan deneyimlerimiz olduğu için, uzun yol kavramını özellikle vurgulamak istedim. Tarihte uzun yollar ve uzun yıllar boyunca geride bıraktığımız insanlar, ya da tersine terk edilen, unutulmuş kişiler ve o yolun hızına ve akışına ayak uyduramayan daha nice olaylar ve insanlar yaşamıştır.

Resimlerimde kullandığım antik Likya Uygarlığına ait imgeler daha çok uygarlıkların meydana getirdiği derin ve yalın bir kültürü vurgulamak içindir. Yüzyıllar öncesinde, şehirlerin en yüksek noktalarında yaşamış olan bu uygarlıklar, bugün bile bütün görkemi ve heybeti ile bizleri derinden etkilemektedir.

Eserlerimde koyu tonlar yoğun olmamakla birlikte, kullandığım antik imgelerde, mavi ve tonlarının dinginlik veren etkisi hakimdir, öncelikle gri renge çalan tonlarda yüzyıllar öncesinin vermiş olduğu gizemli ve kasvetli bir havayı izleyiciye algılatırmak istedim. Çoğunlukla kullandığım mavi, yeşil ve gri tonlarında da görsel etkilerle eserlerimi kurgulamaya çalıştım.

¹²⁴ Selçuk Gür, *İlk İnsandan...*, s.1.

Romantizm akımını geçmişte ve günümüzde benimseyen her sanatçı, kendi duygularını, içsel dünyasını, kısacası bireyselliği kavram olarak algılamaktadır.

Antik imgelerin verdiği duygu da, beni geçmişe götürmekte ve böylece biçimsel olarak doğaya duyduğum ilgi ile birlikte eserlerime yansımaktadır.

6. UYGULAMA ÇALIŞMALARI

6.1. Derin Mavi

Resim 38

Derin Mavi, 2008

Tuval Üzerine Yağlı Boya, 80 x 120 cm

Tezin çıkış noktasını oluşturan Antikite konusunu eserlerimde ele almaya çalışırken, tabloların hepsini insan figürü kullanmaksızın kompoze etmeye karar verdim. Birçok uygarlıkların tarihsel mirası farklı antik imgeler ile günümüze ulaşmıştır. Özellikle Batı Uygarlığına temel olmuş bir kültürün, Anadolu coğrafyasında yaşayan insanların, günümüzde arkeolojiye karşı olan bu duyarsızlığı beni derinden etkilemekte ve üzmektedir. Gezip incelediğim tüm antik bölgelerde gördüğüm en önemli şey ilgisizlikti.

6.2. Kehanet

Resim 39

Kehanet, 2008

Tuval Üzerine Yağlı Boya ve Toz Pastel, 110 x 130 cm

Herodotos, Telmessos'un antikçağda ünlü bir kehanet merkezi olduğunu ve Büyük İskender'in gördüğü bir rüyasını Telmessos'lu kahinlerin yorumlaması üzerine de adamlarından birisinin ihanetinden kurtulduğunu yazmıştır. Bu öyküde de gördüğümüz gibi, insanoğlu ruhunda öyle derin sırlar barındırıyor ki, ister rüya ister gerçek olsun, bu tarz şeyler gizemini daima koruyor. Kehanet adını verdiğim bu eseri de, sanki olacak (iyi ya da kötü) bir olayı önceden haber veren bir kahin gibi, büyük bir heyecan, coşku ve karmaşa içinde resmettim. Karmaşa diyorum çünkü; gözlerini kapatıp, enerjisini elleri aracılığı ile yaymaya çalışan bir kahin gibi resmimi oldukça renkli, birbirinin içinden geçmiş çizgilerle adeta fütürist bir tarzda tablonun tamamına yayarak görselleştirmeye çalıştım.

6.3. Telmessos Yolunda

Resim 40

Telmessos Yolunda, 2008

Tuval Üzerine Yağlı Boya, Akrilik ve Pastel, 50 x 70 cm

Telmessos Antik Kenti'nin adının, Tanrı Apollon'un oğlu Telmessos'tan aldığı söylenir. Resimde, bu antik kent de bulunan ve Kral Amnythas'a ait olan bir mezar imgesi ele alınmıştır. Kalıntının orijinalinde kralın mezarı, yamacın en üst bölümünde yer almaktadır. Fakat ben bu çalışmada mezarı, çeşitli büyüklüklerde ve üç adet olarak resmettim. Bu şekilde de insanoğlunun dünyaya gelişi, büyüyüp olgunlaşması ve sonunda hepimizin ortak kaderi olan ölüm gerçeği ile tanışması gibi bir yaşam sürecini, birbirini sistemli bir biçimde izleyen basamaklar olarak resmettim. Diagonal bir kompozisyona sahip olan bu resimde, mezar ve ölüm kavramının sembolleriyle bağdaşmayan çok renkli bir atmosfer görülmektedir. Bu şekilde yaşamın ne kadar zıtlıklarla dolu olduğu, (yaşam-ölüm, mutluluk-acı, genç-yaşlı vb..) özellikle vurgulanmıştır.

6.4. Heybetli ve Hüzünlü

Resim 41

Heybetli ve Hüzünlü, 2008

Tuval Üzerine Yağlı Boya, 80 x 120 cm

Likya Uygarlığı başta olmak üzere antik kalıntı ve arkeolojik buluntulara insanlar tarafından ilgi gösterilmemesi, bizim olan bu değerlere merak duyulmaması, (Bunun en büyük göstergesi, Troya gibi, Likya vb..birçok uygarlıkların Anadolu'ya değil, Yunanlılara ait olduğunun düşünülmesi gibi) bu heybetli ve gösterişli değerlerin hüznünü açıkça vurgulamaktadır. Bunun içinde, eserlerimin çoğunda soğuk renk tonları ve non-figüratif öğeler daha ağır basmaktadır. Bu çalışmada da Likya'ya ait çeşitli antik imgeler görülmektedir. Tablonun orta kısmında yer alan tapınak tipli mezarların sütunlarının aşağıya doğru dikey olarak düşen gölgelerinin hüznü hissini verdirdiği düşünülmektedir.

Üst orta kısımda ise, Fethiye Müzesi bahçesinde çekmiş olduğum fotoğraftan yararlanarak yaptığım ve M.S. II. Yüzyıla ait olan bir Lahit Sanduka ve bu sandukanın ortasında iki melek figürü tarafından tutulan bir Tabula Ansata (Antik Roma sanatında kulplu bir çerçeve biçiminde betimlenen kitabelik) yer almaktadır. Melek figürleri ölüm imgesini vurgulaması açısından tabloda özellikle belirsizleştirilmiştir.

Resim 42

Lahit Sanduka, M.S. II. yy. Fethiye Müzesi

6.5. Lirli Kompozisyon

Resim 43

Lirli Kompozisyon, 2008

Tuval Üzerine Yağlı Boya, 80 x 120 cm

Bu resim, Anadolu kıyılarında, özellikle de Likya kaynaklı olan, sanat ve müzik yeteneği üzerine de birçok efsaneler anlatılmış, tanrı Apollon'dan esinlenilerek tasarlanmıştır. Soyut bir kompozisyon olarak düzenlenen resmin yüzeyi, dikey olarak beş parçaya bölünmüştür. Bu, sanki bir porte üzerine dizilmiş ve her biri ayrı bir notayı ve ses ölçüsünü veren ve bir araya geldiklerinde uyumlu bir armoni oluşturan ezgiler olarak düşünülmüştür. Tabloda müzik imgesini vurgulayan ve büyük olarak resmedilen lir, Apollon'un ünlü çalgısıdır, sol üst köşede görülen mezarlar, insanlığı bekleyen kötü sonu, lir ise, hayat ve neşe imgesini anlatmaktadır. Resim, insan yaşamının da aynı müzik notaları gibi iniş-çıkışlarla dolu olduğunu, ölüm ve yaşamın iç içe bulunduğunu bize anlatmaktadır.

6.6. Şerit

Resim 44

Şerit, 2008

Tuval Üzerine Karışık Teknik, 80 x 120 cm

Bütün eserlerimde, tezin çıkış noktasını oluşturan Romantizm sanat akımını ve içeriğinde yatan düşünceyi tematik bakımından mümkün olduğunca ele almaya çalıştım. Likya kültürü ile de bağdaştığı için mezarlar, ölüm ve yalnızlık konusuna biraz daha fazla eğildim. Bu resimde de olduğu gibi, yaşamlarımızın birer film şeridi gibi gözlerimizin önünden geçmesini ve her şeyin biraz daha sadeleşip eksilmesini, resim yüzeyinde büyük boşluklar bırakarak vurgulamaya çalıştım.

6.7. Amynthas

Resim 45

Amynthas, 2008

Tuval Üzerine Yağlı Boya ve Akrilik, 63 x 70 cm

Amynthas isimli bu çalışmada, çekmiş olduğum fotoğraflardan yararlanarak kalıntının orijinal görünümüne sadık kalıp, mezar imgesini dikey bir görünümde ve tablonun üst kısmına doğru yağlıboya tekniğinde çalıştım. Anıt mezarların olduğu kısımda kullandığım renkler, genellikle taş ve kayalık izlenimini vermesi bakımından kahverengi ve sarı tonları ile renklendirildi. Eser soyut bir düzenleme olup, alt kısımdaki kırmızı renk, krallığın ihtiras ve gücüne vurgu yapmaktadır.

6.8. Issız**Resim 46***Issız, 2008*

Tuval Üzerine Yağlı Boya, 40 x 50 cm

Bu tabloda Amynthas kaya mezarını gece görüntüsü içinde resmettim. Kullandığım renkler bu atmosferi desteklemektedir. Karanlık ve ıssız bir ortamda da olsa, heybetli görüntüsünden bir şey kaybetmeyen kralın anıt mezarı, mağrur bir şekilde Likya kentinin sonsuza kadar koruyucusu durumunda betimlenmiştir.

6.9. Xanthos'un Hüznü

Resim 47

Xanthos'un Hüznü, 2008

Tuval Üzerine Yağlı Boya, 80 x 120 cm

İlhan Akşit'in kitabında da belirttiği gibi gerçekten de "görmekli ama talihsiz bir şehir"dir Xanthos. Savaşlar ve istilalarda esir düşmektense toplu intiharı yeğleyen kahraman bir halktı Xanthos'un insanları. Onun için bende bu çalışmamı en sona bırakarak, şehrin gücü ve ihtişamına karşılık, yaşadığı bütün acı olayları, sessiz ama derin bir hüznü ile resmederek sonuçlandırmak istedim. Zeminde kullanılan gri ağırlıklı tonlar, ölümün sırrını ve soğukluğunu, ön plandaki yapı kalıntıları ise istilalardan, yıkımlardan ve yangınlardan geriye kalan tahribatı vurgulamak için kırmızı olarak renklendirilmiştir. Son derece yalın bir biçimde tasarladığım bu tablo, geçmiş yüzyıllarda, güç ve kazanma hırsı uğruna yapılan her şeyin sadece ve sadece insanoğluna "Acı" getirdiğidir. Esir düşmektense kucağında çocuğu ile ateşe atlayan bir kadının, ne uğruna öldüğünü de bu şekilde açıklayabiliriz.

7. SONUÇ

İnsanoğlu, yaşam sürecinde uygarca ilerlerken, kendi üstüne düşen görevleri yerine getirip getirmediği, ancak birkaç yüzyıl sonra ortaya çıkacaktır. Milat'tan önceki dönemlerden sonra gelen yüzyılları araştırıp, irdeleyip, yeni yorumlar katarak günümüze ulaştırdığımız gibi eski eserlerin sağlamış olduğu görsel estetik değerlerin kullanılması imkanı da yaratılmıştır.

“Antik” kelimesi bilindiği gibi, eski Yunan ve Roma uygarlıklarının klasik yapıtlarının genel adı idi. “İmge” ise, dış dünyadaki nesnelere zihinde oluşan sureti. Tezde savunmaya çalıştığım düşünce, Antikite'ye karşı duyulan ilginin özellikle XVIII. yüzyılda daha fazla ortaya çıktığı oldu. Sonuçta da, XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Aydınlanma Çağının da etkisiyle insanların araştırma merakı sonucu geçmişte nasıl bir uygarlık ve kültür evresinden geçtiklerinin izlerini arama tutkusunun ağır bastığı sonucuna vardım.

Romantik akımda, tarih, antikite, efsane duygusu ve düş gibi konulara, bazı sanatçıların oldukça ilgi duydukları ve eserlerinde, bu tür görsel anlatımlara yer verdiklerini araştırırken özellikle, XVIII. yüzyılda arkeolog ve sanat tarihçisi Winckelmann'ın yaptığı arkeolojik kazıların, ortaya çıkarılan antik şehirlerin, eski uygarlıkların ve antik sanat yapıtları hakkında yazılan kitapların, bu sanat hareketini önemli ölçüde etkilemiş olduğunu öğrendim.

XVIII. yüzyıl aynı zamanda “Aydınlanma Yüzyılı” idi, yani, düşünce, akıl ve bilime dayanmaktaydı. Bilimsel ilerlemeler ve eleştirel düşünce hızla gelişmektedir. Avrupa'daki bu gelişme de, insanların dünya coğrafyası üzerinde bilgi sahibi olmalarına, özellikle kendi ülkeleri dışında Afrika ve Ortadoğu'da yer alan ülkelere karşı merak duygularını yoğunlaştırmada önemli bir faktör oldu.

Aydınlanma Çağının temelinde bulunan ana unsur bir Avrupa Birliđi oluşturulması fikri idi. Rousseau bu konuda “Bugün Fransızlar, Almanlar, İspanyollar ve hatta İngilizler yoktur yalnızca Avrupalılar vardır” demiştir. (Semra Germaner 1996 s: 9). Fakat bu dönemde geleneklere sıkı sıkıya bağlı yaşayan büyük halk yığınları ile yüzünü yeniliklere

çevirmiş ve her konuda bilgi sahibi olmak isteyen ilerici bir Avrupa toplumu iç içe yaşamaktadır.

Tüm bu gelişmeler olurken, Avrupa’da, sanat ve felsefe alanında Fransa, sanayi ve iktisadi alanda ise İngiltere üstün bir durumda idi. XVIII. yüzyıl’ın ilk yarısı Uşçuluk düşüncesinin, ikinci yarısı ise, erken Romantik anlayışın etkisi altındadır. Voltaire, Aydınlanma Çağının en ünlü temsilcisiydi. J.J. Rousseau ise, yüreğin ve duyguların sesine kulak verilmesi görüşünü benimsemesi bakımından Avrupa’da öncü bir filozof konumundadır. Goethe bu durumu ünlü bir sözüyle vurgulamıştır: “ Voltaire ile bir dünya biter, Rousseau ile bir dünya başlar.”¹²⁵

Yüzyılın ikinci yarısında Avrupa’da Fransız kültürü ve sanatının etkisi artık gerilemeye başlamış, Avrupa ülkeleri arasındaki kültürel rekabet ve güç yarışı üst düzeylere varmıştı.

Romantizm dönemini sanatsal açıdan değerlendirdiğimizde ise, Rokoko sanatına karşı oluşan tepkiler, diğer Avrupa ülkelerinin başka sanat üsluplarına yönelmelerine neden olmuştur. Örneğin İtalya’nın Pompei ve Herculenum gibi eski Roma kentlerinde yapılan kazılarla ortaya çıkarılan buluntular, antikiteye yeniden dönüşün habercisi olmuştur. Bunun yanı sıra Alman arkeolog ve sanat tarihçisi Winckelmann’ın, antikçağ sanatını yücelten kuramları ve estetik görüşleri de hem Neo-klasik sanatın gelişmesine hem de antikite büyük bir etken olmuştur.

XVIII. yüzyılda Batı’lı sanatçılardan antik imge konusuna eğilen ve bu doğrultuda eserlerini üreten sanatçılar, çoğunlukla Roma kalıntılarını, Pompei ve Herculenum antik şehirlerini yerinde görüp incelemiş ve izlenimlerini öncelikle eskizlere daha sonra da yağlıboya ve gravürlere aktarmışlardır. Aynı yüzyılda, biraz da egzotizmin etkisiyle Anadolu’ya gelip, hem arkeolojik çalışmalar yapan hem de tablo ve gravürler üreten seyyah-sanatçılarda bulunmaktadır.

¹²⁵ Semra Germaner, *XVIII. Yüzyıl...*, s. 14.

İtalyan mimar ve sanatçı Giovanni Battista Piranese, Roma görünümlerini içeren birçok gravür çalışmıştır. Antikite konusuna eğilen her sanatçı gibi Romantizm dönemi sanatçı ve ressamı, o çağda romantizmde etkisiyle yabancı ülkelerin kültürlerine karşı duydukları merak ve ilgiyi yeni yapıtlar üreterek ortaya koymuşlardır.

Günümüzde tarihi dönemleri konu alan Romantik hareketten yola çıkılarak, Anadolu'nun antik çağlarında olduğu gibi, Güneybatısında yer almış bir uygarlık olan Lykia Uygarlığı ve burada kurulan antik kentler, mimari eserler ve bu bölgenin efsaneleri de , yerli ya da yabancı pek çok sanatçıya ilham kaynağı olmaktadır.

Uygulama çalışmalarında, “antik imge” olgusuna yönelik olarak, gezip incelediğim Likya antik şehirlerinde, çekmiş olduğum fotoğraflardan, karakalem eskiz ve desenlerden azami düzeyde yararlandım. Konu doğrultusunda yapılan bu eserlerin değerlendirmesini, gerek biçim ve içerik, gerekse teknik ve psikolojik yönden analiz etmeye çalıştım.

Araştırmış olduğum bu tez konusunda öğrendiğim en önemli şeyin, ister günümüzde, ister binlerce yıl öncesinde olsun, insanoğlunun araştırma merakı ve yeryüzü sırlarını keşfetme tutkusunun, kesintisiz sürececek olmasıdır. İncelediğim XVIII. yüzyılda sanatçıların çoğunluğunun antik kalıntıları yerinde görmek için Roma'ya gittikleri oraya yerleştikleri yüzlerce eskiz ve taslakla birlikte eserleri için ön hazırlıklarda bulduklarını çok çeşitli kaynaklardan öğrenme fırsatını buldum.

Bu bağlamda, ortaya çıkarılan herhangi bir bulguya, sanatçıların duyarlılıklarıyla ve görsel zenginlikleriyle kattıkları değer, verdikleri anlam, Dünya sanat tarihinde, önemli bir kültürel değere sahiptir. Hipokrat'ın dediği gibi “Sanat uzun hayat kısa.” sözüne göre, antik kültür imgeleri de günümüze dek miras kalmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- * Akşit, İlhan. *Işık Ülkesi Likya*, Akşit Kültür ve Turizm Yayıncılık, İstanbul 1998.
- * Akurgal, Ekrem. *Anadolu Kültür Tarihi*, 15. basım, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, Ankara 2003.
- * Barışcan, Hasan. *Likya Efsaneleri*, 2. Baskı, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1997.
- * Bazin, German. *Sanat Tarihi*, 1. Basım, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1998.
- * Bean, Georges. *Eskiçağda Lykia Bölgesi*, 2. baskı, Arion Yayınevi, İstanbul 1998.
- * Berger, John. *Görme Biçimleri*, 9. Basım, Metis Yayınları, İstanbul 2003.
- * Claudon, Francis. *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*, 2 basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1994.
- * Çevik, Nevzat. *Taşların İzinde Likya*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002.
- * Gautier, Theophile. *Romantizmin Tarihi*, Öğretmen Kitapları, İstanbul 1967.
- * Germaner, Semra. *XVIII. YÜZYIL AVRUPA RESMİ Anlatımı Biçimlendiren Etmenler*, 1. Basım, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1996.
- * Gezgin, İsmail. *Arkaik ve Klasik Dönemde Batı Anadolu*, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara 2007.
- * Gökberk, Macit. *Felsefe Tarihi*, 17. basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.

- * Gür, Selçuk. *İlk İnsandan Selçuklu'ya Anadolu Uygarlıkları ve Antik Şehirler*, 1 baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 2007.
- * Halikarnas Balıkcısı. *Anadolu Tanrıları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2005.
- * Halikarnas Balıkcısı. *Anadolu Efsaneleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001.
- * Halikarnas Balıkcısı, *Hey Koca Yurt*, Hür Yayın ve Ticaret A.Ş., İstanbul 1977.
- * Hançerlioğlu, Orhan. *Felsefe Ansiklopedisi*, Cilt 5, 3. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005.
- * Herodotos, *Herodot Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1973.
- * İdil, Vedat. *Likya Lahitleri*, 2.baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993.
- * Memiş, Ekrem. *Troya ve Troya'lular (Troyalılar Türk müdür?)*, 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, Konya 2005.
- * Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, 17. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.
- * Mülayim, Selçuk. *Sanat Tarihi Metodu*, 2. Baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1994.
- * Seignobos, Charles. *Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi*, Varlık Yayınları, (çev. Samih Tiryakioğlu) İstanbul 1960.
- * Şenyapılı, Önder. *Romantizm*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 2004.
- * Tanilli, Server. *Uygarlık Tarihi*, *Uygarlık Tarihi*, 7. Basım, Adam Yayınları, İstanbul
- * Tansuğ, Sezer. *Resim Sanatının Tarihi*, 4. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1999.

* Tez, Orhan. *Telmessos'un İzdüşümü: Fethiye*, 1. Baskı, Cinius Yayınları, İstanbul 2008.

* Umar, Bilge. *İlkçağda Türkiye Halkı*, İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Tic. A.Ş., İstanbul 1999.

Diğer:

Makaleler

* “Anadolu”, *Hayat Ansiklopedisi*, cilt: I, s. 230-235.

* İnankur, Zeynep. “Romantizm”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt , s. 1575-1576.

* Köktürk, Hüseyin. “Tlos”, *Tlos-Xanthos-Saklıkent*, 1.baskı, Kalemдар Yayıncılık Ltd.Şti., Ankara 2006.

* Tigrel, Yümer. “Lykia Mimarlığı ve Sanatı”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 1133.

* Tükel, U. “Pierre Paul Prudhon”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt , 1524.

* Tükel, U. “Ferdinand-Victor- Eugene DELOCROIX”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: 1, s. 438.

Tezler

* Kırca Hasan Serkan, *İngiliz Seyyah Sır Charles Fellows'un Eserlerinde Türkiye ve Türk İmajı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi , Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2010.

Sözlükler

* Atan, Ahmet. *Resimli Resim Sözlüğü*, 1. Baskı, Asil Yayın Dağıtım L.T.D., Ankara 2006.

* Cevizci, Ahmet. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, Paradigma Yayınları, İstanbul 2003.

* Erhat, Azra. *Mitoloji Sözlüğü*, 14. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006.

* Grimal, Pierre. *Mitoloji Sözlüğü Yunan Roma*, 1. Baskı, Sosyal Yayınları, İstanbul 1997.

Ansiklopediler

* Ana Britannica, Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünleri Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul 1994.

* Büyük Larousse, Milliyet Gazetecilik A.Ş., İstanbul 1986.

* Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 1997.

EKLER

EK. I. MİTOLOJİ SÖZLÜĞÜ

EK. II. HARİTA

EK. I. MİTOLOJİ SÖZLÜĞÜ

Agenor : Epaphos'un oğlu, İo'nun torunu ve Tanrı Zeus soyundan.

Anteia Lykia kralı İobates'in kızıdır.

Apollon: Leto ile Zeus'un oğlu. Titan kızı Leto ile, baş tanrı Zeus'un birleşmesinden doğmuştur.

Artemis: Mitolojide av ve yaban hayatının tanrıçası, Apollon'un ikiz kardeşi.

Eileithyia: Zeus'la Hera'nın kızı ve doğumlara bakan ebe tanrıçadır.

Europa: Poseidon ile Libya'nın oğlu, Fenike kralı Agenor'un kızı Europa tanrılar tanrısı Zeus'un sevgisini kazanmakla ölmez bir ün salmış, bütün bir kıtaya adını vermiştir

Hektor: Troya kralı Priamos'la kraliçe Hekabe'nin en büyük oğlu, Anadolu'nun ilk ulusal kahramanıdır.

Hera: Homeros destanlarında inek gözlü, ak kollu ya da altın tahtlı diye nitelenen tipik bir Grek tanrıçasıdır.

İobates: Lykia kralı, Akrisios ve Bellorophontes efsanelerinde rol oynamıştır.

İris: Thaumias'la Elektra'nın kızı, Harpya'ların kız kardeşi.

Koios: Uranos'la Gaia'nın oğlu, Titanlardan biri.

Leto: Titanlardan Koios'la Phoibe'nin kızı Leto, baş tanrı Zeus'la birleşerek Apollon'la Artemis'in anası olur.

Mausollos : M.Ö. 4. yüzyılda Halikarnassos'taki Pers satrabı.

Medusa: Gorgolardan biri, Perseus kafasını kesince akan kanından Pegasus'la Khrysaor doğar.

Minos: Zeus'la Europe'nin oğlu, Sarpedon'la Rhadamanthys'in kardeşi sayılan efsanelik Girit kralı.

Pegasus: Medusa'nın kanından doğma kanatlı at.

Perikles: M.Ö. 4. yüzyılda yaşayan ve Likya Birliğini oluşturmaya çalışan Limyra Beyi.

Poseidon: Denizi simgeleyen ve denizin mutlak hakimi sayılan Olympos'lu tanrıdır.

Python: Tanrı Apollon'un Parnassos eteğindeki bir su başında bulup öldürdüğü yılan. Python Toprak Ana'dan doğmadır. Delphoi yöresinde bulunan kehanet merkezinin bekçisiydi.

Zeus: Tanrıların tanrısı, tanrıların babası ve büyüğüdür. Zeus, göktür, gök tanrıdır, gök ile ilgili doğal güçlerin hepsini kişilendiren varlıktır. Işık, aydınlık, bulut, gök gürlemesi, şimşek ve yıldırım Zeus'un egemenliği altındadır.

EK. II. HARİTA**Asia Minor**

Kaynak: Hasan Serkan Kırca, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi